

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA FINANCÍ

Problémy penzijní reformy v České republice
Problems of the pension reform in the Czech Republic

Student:
Vedoucí bakalářské práce:

Naděžda Pjenčíková
Ing. Petr Polák, Ph.D.

Ostrava 2009

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně příloh č. 1 – 6, vypracovala samostatně.“

V Šenově dne 7. května 2009

podpis studenta

Obsah

Obsah	3
Seznam obrázků a tabulek.....	4
1. Úvod	5
2. Třístupňová soustava pro krytí potřeb ve stáří	6
2.1. Uspořádání důchodových systémů	6
2.2. Třístupňová soustava.....	7
2.2.1. První pilíř – sociální pojištění	8
2.2.2. Druhý pilíř – penzijní připojištění	9
2.2.3. Třetí pilíř – individuální pojištění	10
2.2.4. Čtvrtý pilíř.....	11
2.3. Sociální pojištění v České republice	11
2.4. Český důchodový systém	11
2.5. Penzijní připojištění	13
2.5.1. Co je to penzijní připojištění.....	13
2.5.2. Subjekty penzijního připojištění	14
2.5.3. Dávky vyplácené z penzijního připojištění se státním příspěvkem	16
2.6. Stát a penzijní připojištění	17
2.7. Penzijní fondy	19
3. Demografický vývoj a penze.....	22
3.1. Demografický vývoj.....	22
3.2. Stárnutí obyvatelstva a vývoj penze.....	25
3.3. Vývoj mandatorních výdajů	29
4. Vybrané problémy penzijní reformy	33
4.1. Bezděkova komise	33
4.1.1. Návrhy důchodové reformy dle jednotlivých politických stran.....	35
4.1.2. Porovnání variant zadaných politickými stranami	36
4.1.3. Názory a doporučení Bezděkovy komise	37
4.2. Navržené etapy důchodové reformy	39
4.2.1. I. etapa důchodové reformy	39
4.2.2. II. etapa důchodové reformy	41
4.2.3. III. etapa důchodové reformy.....	41
4.3. Schválené změny důchodové reformy	42
4.4. Důchodové systémy Evropské unie.....	44
4.5. Důchodové systémy ve světě.....	49
4.6. Srovnání důchodových systémů	52
5. Závěr	54
Seznam použité literatury	56
Seznam zkratk a symbolů.....	58
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce.....	59
Přílohy.....	60

Seznam obrázků a tabulek

Obr.2.1 Tři pilíře pojistné ochrany občanů.....	7
Obr.2.2 Toky peněžních prostředků u penzijního připojištění se státním příspěvkem.	14
Obr.2.3 Procentuální zastoupení penzijních fondů v České republice.....	16
Obr.2.4 Podíl penzijních fondů na českém trhu v roce 2008.....	21
Tab.2.1 Sazby sociálního pojištění z vyměřovacího základu	9
Tab.2.2 Výše státního příspěvku	18
Obr.3.1 Průměrné věky rodiček a prvorodiček	23
Obr.3.2 Očekávaný vývoj počtu obyvatel České republiky v letech 2007-2050.....	25
Obr.3.3 Podíl osob ve vyšších věkových skupinách na celkové populaci.....	26
Obr.3.4 Průměrná výše vyplácených starobních důchodů.....	28
Obr.3.5 Dávky placené z důchodového pojištění.....	30
Obr.3.6 Srovnání mandatorních výdajů a příjmů státního rozpočtu	31
Obr.3.7 Srovnání průměrné mzdy a průměrných vyplácených důchodů v České republice.....	32
Obr.4.1 Grafické znázornění vývoje důchodového systému podle jednotlivých návrhů politických stran.....	34
Obr.4.2 Proces zvyšování důchodového věku	40
Obr.4.3 Podstata fungování 1. pilíře na Slovensku před důchodovou reformou	46
Obr.4.4 Podstata fungování důchodového systému po reformě	48
Obr.4.5 Vybrané strategie investování do penzijních fondů v Austrálii	51
Tab.4.1 Výměra invalidního důchodu v závislosti na poklesu pracovní schopnosti	43
Tab.4.2 Důchodový věk v Evropě.....	45

1. Úvod

V dnešní době se často skloňuje slovo reforma. Obecně si pod tímto pojmem lze představit změnu, která by měla přinést nějaké zlepšení. Reformy se provádějí v různých oblastech ekonomiky, mezi které patří i oblast sociální. Sociální reformy se týkají mnoha témat, ale mezi nesledovanější patří určitě reforma penzijního systému.

Význam penzijního, neboli důchodového systému, spočívá v přerozdělování důchodů občanům, kteří již nejsou ekonomicky aktivní a nejsou tedy schopni se sami finančně zajistit. Tento zavedený systém se však v posledních letech potýká s problémy, kdy výdaje na poskytované důchody převyšují příjmy. Proto je nutné přistoupit k reformě penzijního systému. Hlavním úkolem reformy by mělo být zajistit dlouhodobou finanční stabilitu důchodového zabezpečení a umožnit zlepšení podmínek pro individuální spoření občanů.

Samotný systém důchodového zabezpečení však ani po provedení reformy nezajistí občanům stejné příjmy jako v době, kdy pracovali. Proto je výhodné využívat možnost individuálního spoření v podobě penzijního připojištění se státním příspěvkem nebo případně životní pojištění, které nezajišťuje jen spoření na stáří, ale zahrnuje i zhodnocení uložených prostředků a jistotu, že o své vložené peníze klienti nepřijdou.

Na penzijní reformu existuje mnoho názorů, které přináší dobré náměty k zamyšlení, ale i takové, které by zhoršujícímu se stavu penzijního systému nejspíš i uškodily.

Cílem bakalářské práce je definovat hlavní důvody pro nutnost penzijní reformy v České republice a průběh zavádění změn, které jsou obsahem této reformy.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola pojednává o důchodovém systému teoreticky, kde jsou popsány různé druhy uspořádání penzijních systémů. Na toto vysvětlení navazuje praktický popis penzijního systému, který funguje v České republice. Obsahem této kapitoly je také popis fungování penzijního připojištění se státním příspěvkem jako jednou z možností spoření na stáří. Druhá kapitola se věnuje demografickému vývoji v České republice a vývoji mandatorních výdajů. Poslední, třetí kapitola, je věnována práci Bezděkovy komise a návrhu penzijní reformy. Poté následuje popis průběhu zavádění jednotlivých změn, které jsou součástí reformy. Závěr kapitoly obsahuje popis důchodových systémů zavedených ve dvou zemích Evropské unie – Slovensko a Švédsko a dvou mimoevropských zemí – Chile a Austrálie.

2. Třístupňová soustava pro krytí potřeb ve stáří

2.1. Uspořádání důchodových systémů

Důchodových systémů dnes existuje mnoho. Odlišují se od sebe jednak způsobem zajišťování financování, ale také způsobem přerozdělování prostředků.

Průběžné financování (PAYG)

Systém průběžného financování je charakteristický tím, že současní aktivní účastníci tohoto systému odvádějí příspěvky, které se přerozdělují mezi oprávněné poživatele dávek. Jde tedy o přerozdělování bez tvoření fondů. Toto financování je založeno na solidaritě mezi generacemi, proto je velmi citlivé na demografický vývoj. I přesto je průběžné financování nejrozšířenějším způsobem financování sociálního pojištění.

Fondové financování (FF)

Podstatou fondového financování je zakládání fondů pro všechny závazky penzijního plánu. Důraz je přesouván na investiční činnost penzijního plánu a dosahovanou kapitálovou výnosnost. Na rozdíl od průběžného financování si zde každý účastník spoří na vlastní důchod. Typickými představiteli jsou penzijní fondy.

Příspěvkově definovaný penzijní systém (DC)

Systém předem stanoví výši příspěvků, které mají účastníci, zaměstnavatelé, případně i stát odvádět a na základě toho se pak stanoví výše dávek, které je možno vyplácet. Dávky, u kterých předem neznáme jejich výši, představují množství peněz, kterého lze dosáhnout v závislosti na předpokládaných příspěvcích, vývoji demografických a ekonomických parametrů společně s kapitálovými výnosy. Pokud je vývoj těchto parametrů příznivý, může dojít k vylepšení dávek a naopak. Tyto změny účastníky ovlivní až při odchodu do důchodu. Výpočty potřebné pro DC systém bývají snadnější než u dávkově definovaného systému.

Dávkově definovaný penzijní systém (DB)

Na rozdíl od příspěvkově definovaného systému se zde předem stanoví výše dávek, které mají účastníci pobírat a odtud se následně určí finanční náklady i výše potřebných příspěvků. I zde existuje závislost na vývoji demografických a ekonomických parametrů. Pokud tyto parametry kolísají, pocítují to hlavně účastníci v aktivním věku. Pojistně-matematické výpočty jsou ale složité.

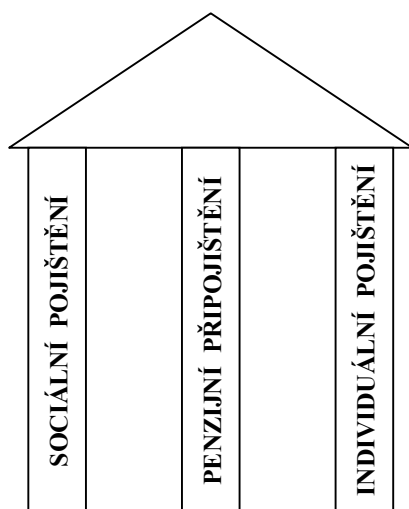
Někdy se systém dávkově definovaný kombinuje se systémem příspěvkově definovaným, takovému přístupu se říká hybridní penzijní systém. Penzijní připojištění v České republice je podle zákona příspěvkově definovaný, ale jsou povoleny výjimky, kdy v případě invalidní penze může být použit dávkově definovaný přístup.

2.2. Třístupňová soustava

Většina vyspělých států legalizuje propracované systémy pojistné ochrany svých občanů, které by měly zajistit udržení životního standardu. Tyto systémy obvykle spočívají na tzv. „třech pilířích“¹:

- sociální pojištění,
- penzijní připojištění,
- individuální pojištění a spoření.

Obr.2.1 Tři pilíře pojistné ochrany občanů

Zdroj: CIPRA (1996)

1 CIPRA, T. Penzijní pojištění a jeho výpočetní aspekty. 1. vydání. HZ Praha, s.r.o., 1996. 234 s. ISBN 80-86009-04-1

2.2.1. První pilíř – sociální pojištění

Obecně se hovoří o sociálním zabezpečení, které může obsahovat nejen důchodové pojištění, které zahrnuje výplatu sociálních důchodů (tj. starobní, invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod), ale také sociální podporu ve společensky uznaných situacích (např. mateřství, výchova dítěte v rodině, péče o zdravotně postiženou osobu v rodině, sociálně-právní ochrana rodiny a dítěte, sociální prevence před sociálně patologickými jevy aj.) a sociální pomoc, která má řešit situace sociální nebo hmotné nouze, jako je fyzická či duševní bezmocnost (např. v souvislosti s alkoholem a drogami, existence pod hranicí životního minima aj.).

První pilíř byl a stále je tradiční oporou systému pojistné ochrany občanů. Tento mechanismus v podstatě využívá veškerá populace. Obvykle opravňuje legislativní orgány, aby účast na tomto sociálním pojištění stanovili jako povinnou. Krytí sociálního pojištění se provádí pomocí povinných příspěvků, odvodů a daní.

Základní sociální pojištění je dávkově definované a průběžně financované. Příslušný příspěvek se vyměřuje nezávisle na individuálních rizicích pojištěného a to pevným procentem z jeho platu. Financování je založeno na solidaritě mezi generacemi, kdy dnes vyplácené penze jsou hrazeny z příspěvků dnešních aktivních občanů. To znamená, že nárok současného aktivního obyvatelstva na penzi, by měl být na oplátku po uplynutí příslušné doby financován z příspěvků pozdějších generací, a tak v podstatě nezáleží na objemu příspěvků, které jednotlivec během svého produktivního věku skutečně odvedl.

Masové měřítko fungování sociálního pojištění má ale dalekosáhlé důsledky pro ekonomiku daného státu. Proto bývá sociální pojištění často příčinou zvyšování deficitu státního rozpočtu, a to srovnatelnou měrou jako při zpomalení hospodářského růstu nebo při vysokých hladinách reálných úrokových měr.

Sociální pojištění má významnou přerozdělovací funkci. Část příjmů majetnějších domácností se převede na nejvíce potřebné domácnosti, aniž by tyto domácnosti, které jsou v nouzi, odváděly adekvátní příspěvky či daně. S tímto souvisí i významné politické aspekty, proto různé reformy sociálního pojištění mohou představovat účinné zbraně politických stran a sociálních uskupení (hlavně odborů).

Název sociální zabezpečení se často užívá v širším smyslu. Označují se tak komplexní sociální systémy, které mimo jiné zahrnují zdravotní péči, nemocenské dávky, podporu v nezaměstnanosti apod.

Sazby pojistného v České republice

Zaměstnavatelé odvádí za své zaměstnance sociální a zdravotní pojištění a část své mzdy odvádí na tento účet i zaměstnanec.

Procentuální sazba pro výpočet zdravotního pojištění je i v roce 2009 pro zaměstnance 4,5 % a pro zaměstnavatele 9 %.

Zaměstnanci v roce 2009 již nejsou v rámci sociálního pojištění poplatníky pojistného na nemocenské pojištění a příspěvků na státní politiku zaměstnanosti. Pojistné se tak v roce 2009 snížilo o 1,5 procentního bodu. Sazba pojistného na nemocenské pojištění u zaměstnavatelů poklesla v roce 2009 na 2,3 %. Sazba sociálního pojistného tak u zaměstnavatelů klesla v roce 2009 z 26 % na 25 %.

Tab.2.1 Sazby sociálního pojištění z vyměřovacího základu

Pojistné	2008	2009
Zaměstnanec	8 %	6,5 %
- nemocenské pojištění	1,1 %	0 %
- důchodové pojištění	6,5 %	6,5 %
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	0,4 %	0 %
Zaměstnavatel	26 %	25 %
- nemocenské pojištění	3,3 %	2,3 %
- důchodové pojištění	21,5 %	21,5 %
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,2 %	1,2 %

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat: Sociální pojištění [online], [cit. 2008-12-28].

Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/informace/odvody-ze-mzdy/zamestnanec-socialni-pojisteni/>

2.2.2. Druhý pilíř – penzijní připojištění

Obvykle jde o dobrovolné systémy kolektivního pojištění, které jsou organizovány buď zaměstnavateli pro vlastní zaměstnance (jsou to tedy režimy vyplývající z kolektivního ujednání nebo z pracovní smlouvy), ve skupinách sdružujících různé profese (zde patří např. notáři, advokáti, lékárníci, lékaři apod.) nebo případně v jiných sociálních skupinách vytvořených za tímto účelem (příkladem mohou být uskupení účastníků penzijních fondů vytvořených v rámci penzijního připojištění v České republice).

Vznik penzijního připojištění má několik důvodů, mezi které patří například demografické, ekonomické, historické a mnohé další důvody.

Financování sociálního pojištění nepříznivě ovlivňuje nárůst podílu starých osob v populaci. Podle demografických prognóz bude ve většině vyspělých států tento trend pokračovat a to nadále zrychlujícím se tempem. Z toho vyplývá, že každý aktivní občan v produktivním věku bude postupně „živit“ více penzistů. Z tohoto důvodu se soukromé či polosoukromé financování důchodů (s přímou či nepřímou státní dotací) jeví jako žádoucí lék na obtíže, s nimiž se potýká stát, aby pokryl rostoucí sociální náklady.

Nelze již spoléhat na to, že solidarita pracujících poroste do takové výše, aby byli ochotni ze svých příspěvků udržovat životní standard, na který si během svého produktivního věku zvykli například manažeři nebo „horních deset tisíc“, pro které by taková případná solidarita byla stejně zanedbatelná.

Sociální pojištění není schopno pokrýt vše, může dokonce pokrýt jen určité životní minimum, a proto existuje riziko, že všichni občané nebudou natolik prozíraví, aby se výhradně z vlastních zdrojů zabezpečili na stáří nebo na nepředvídatelné situace, což může vést k výraznému zhoršení jejich životní úrovně.

Dobré stanovisko k penzijnímu připojištění je obvyklé nejen ze strany pojištěných, kteří tím vědomě dělají něco pro udržení své životní úrovně i v důchodovém věku, ale i ze strany zaměstnavatelů, kteří se na financování penzijních připojištění svých zaměstnanců často spolupodílejí (získávají tím výhodu proti konkurenci ve snaze udržet si kvalitní pracovní sílu a díky nepřímé státní dotaci si také mohou snížit daňovou zátěž podniku).

Z makroekonomického pohledu funguje systém penzijního připojištění jako faktor snižující státní výdaje, stimulující tvorbu a cílené umístění kapitálu v ekonomice státu a přispívá také ke stabilizaci zaměstnanosti.

2.2.3. Třetí pilíř – individuální pojištění

Tento pilíř je pouze doplňkovým zdrojem pojistné ochrany občanů a plně vychází z jeho soukromé iniciativy. Většinou bývá založen na komerčním principu. Občané využívají individuální životní nebo důchodové pojištění u komerční pojišťovny, spoření, investování do nemovitostí nebo cenných papírů apod.

2.2.4. Čtvrtý pilíř

V poslední době se v souvislosti s pojistnou ochranou občanů mluví také o čtvrtém pilíři, který souvisí s posunem věkové hranice pro odchod do důchodu. Jde o legislativní úpravy, aby stále větší procento populace mohlo i ve stáří dle svého rozhodnutí i nadále aktivně pracovat, přičemž by se nutně nestanovovala horní věková hranice a tato aktivní činnost by měla pružný charakter, nejčastěji v podobě částečného úvazku. V řadě zemí je tato alternativa ve shodě s názorem např. stále většího počtu kvalifikovaných pracovníků v oblasti služeb. Viz Cipra (1996, str. 7)

2.3. Sociální pojištění v České republice

Právní úprava

Právní úpravu, organizaci a provádění, sociálního zabezpečení upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1992. Sociální zabezpečení podle tohoto zákona zahrnuje:

- nemocenské pojištění zaměstnanců a osob postavených jim v tomto pojištění na roveň, nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných,
- důchodové pojištění.

Sociální zabezpečení provádějí orgány sociálního zabezpečení, kterými jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo obrany (jde-li o vojáky z povolání),
- Ministerstvo vnitra (jedná-li se o příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR a příslušníků ostatních ozbrojených bezpečnostních sborů a bezpečnostních služeb),
- Ministerstvo spravedlnosti (jde-li o příslušníky Vězeňské služby ČR).

2.4. Český důchodový systém

Český důchodový systém lze v současné době rozdělit do dvou částí. První část tvoří dávkově definovaný, průběžně financovaný státní systém důchodového pojištění (1. pilíř) a

doplňkový, příspěvkově definovaný 3. pilíř, který tvoří zejména produkty životního a penzijního připojištění. 2. pilíř u nás prozatím rozvinut není, ale v podmínkách České republiky se s ním spojují hlavně penzijní fondy, které nabízejí produkty penzijní připojištění. Z prvního pilíře jsou financovány důchody starobní, invalidní, pozůstalostní a sirotčí.

Současný důchodový systém se začal vyvíjet v 90. letech minulého století a byl postupně upravován dílčími reformami mezi které např. patřilo odstranění diskriminace OSVČ, zrušení preferencí v důchodovém systému, zavedení pojistného v podobě zvláštní sazby stojící mimo daňový systém a v neposlední řadě také přijetí zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Samostatné reformní kroky byly završeny v roce 1995, kdy byl přijat nový zákon o důchodovém pojištění.

Dávky vyplácené z důchodového pojištění

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém připojištění stanovuje 5 typů důchodů, které se poskytují ze základního důchodového pojištění:

- starobní (včetně předčasného starobního důchodu),
- plný invalidní,
- částečný invalidní²,
- vdovský a vdovecký,
- sirotčí.

Výše důchodu se skládá ze základní výměry a z procentní výměry. Základní výměra se stanoví pevnou částkou a procentní výměra se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu, jde-li o důchody uvedené v odstavci 1 písm. a) a b), nebo z procentní výměry důchodu zemřelého, jde-li o důchody uvedené v odstavci 1 písm. c) a d). Viz Zákon č. 155/1995 Sb., § 6 odst. 2.

Pokud někdo splní podmínky, které mu dávají nárok na výplatu více důchodů, vyplácí se jen jeden, a to vždy ten vyšší až na výjimky uvedené v § 58 – § 61 zákona o důchodovém pojištění.

² Částečný invalidní důchod bude od 1. ledna 2010 zrušen novelou zákona, bude tedy existovat jen invalidní důchod.

2.5.Penzijní připojištění

2.5.1. Co je to penzijní připojištění

Penzijní připojištění se státním příspěvkem je jednou z možností, jak řešit finanční zajištění osob ve stáří, tedy v období lidského života, kdy se jediným zdrojem příjmů stane starobní důchod, jehož průměrná výše nedosahuje ani poloviny průměrné hrubé mzdy. Lze ho také charakterizovat jako investiční nástroj. Penzijní připojištění je upraveno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem v platném znění.

Penzijní připojištění se státním příspěvkem však nelze považovat za regulérní připojištění, protože je pojišťovnou provozováno jako základní pojištění. Typické připojištění je chápáno jako připojištění k již existujícímu pojištění a musí tedy obsahem a konstrukcí navazovat na toto základní pojištění. Při vytvoření tohoto názvu měli zákonodárci nejspíš v úmyslu poukázat na to, že se jedná o druhý pilíř důchodového zabezpečení.

Penzijním připojištěním se pro účely tohoto zákona rozumí shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění (dále jen "účastník") a státu poskytnutých ve prospěch účastníků, nakládání s těmito prostředky a vyplacení dávek penzijního připojištění. Penzijní připojištění podle odstavce 2 nesmějí vykonávat jiné osoby než penzijní fondy. Viz Zákon č. 42/1994 Sb., § 1, odst. 2 a 3.

Jinak lze toto připojištění definovat jako systematické shromažďování peněžních prostředků, a to jak účastníky samotnými, tak třetími osobami (státem, zaměstnavatelem, příbuznými či známými) poskytnutými ve prospěch účastníků tohoto dobrovolného dodatkového systému.

Hlavním rozdílem od běžného soukromého důchodového pojištění je způsob spoření v první fázi pojištění. Zde účastník pravidelně vkládá peněžní prostředky na osobní účet u penzijního fondu a má nárok na podíl na zisku, který penzijní fond za rok vytvořil. Po této fázi lze, za splnění podmínek, naspořenou částku vybrat ve formě jednorázového vyrovnání, výplat formou důchodových dávek nebo postupného čerpání prostředků.

Obdobně jako u životního pojištění je význam přikládán právě vytváření úspor na stáří. Mimo to obvykle obsahuje i výplatu plnění, neboli dávek v případě smrti nebo invalidity. Připojištění je provozováno penzijními fondy, což jsou specifické finanční instituce, které od účastníků penzijního připojištění soustřeďují příspěvky. Takto nashromážděné příspěvky dále investují na finančních trzích a ze získaných výnosů vyplácejí dávky svým klientům.

2.5.2. Subjekty penzijního připojištění

Účastník penzijního připojištění

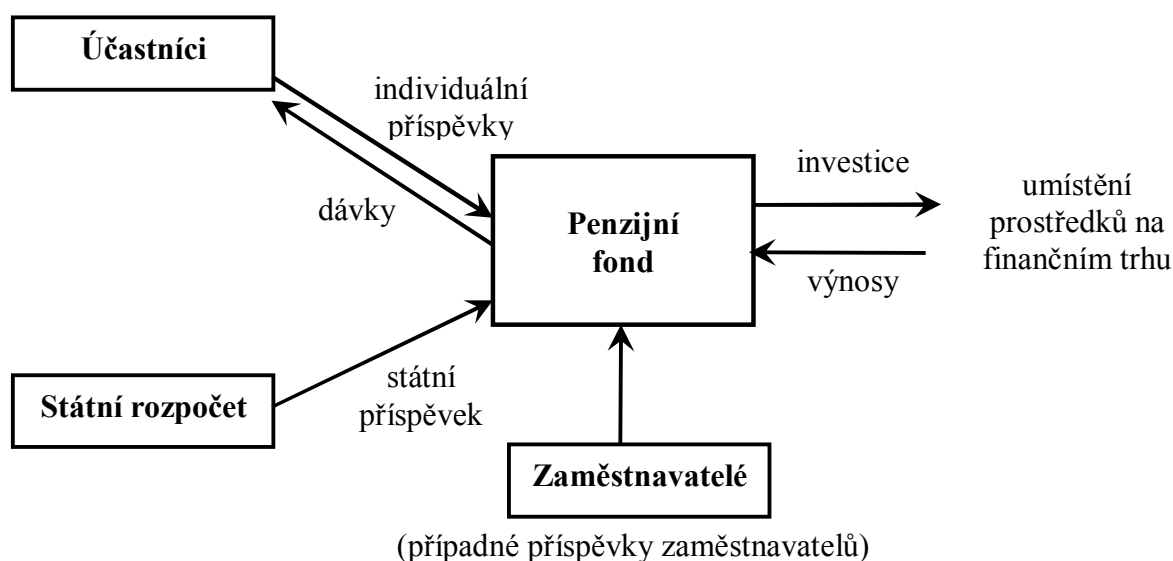
Penzijní připojištění je určeno pro fyzické osoby starší 18 let s trvalým pobytem na území České republiky. Kromě občanů České republiky mohou uzavřít penzijní připojištění i fyzické osoby starší 18 let s trvalým bydlištěm na území jiného státu Evropské unie za předpokladu, že se účastní na důchodovém pojištění nebo veřejném zdravotním pojištění v České republice. Platí zde zákaz diskriminace účastníků a to z důvodu rozdílnosti pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství apod. Za diskriminaci se však nepovažuje věkové omezení pro občany mladší 18 let, stejně jako důvody odlišného pohlaví, jestliže se při výpočtu penze používají úmrtnostní tabulky.

Penzijní připojištění vzniká na základě smlouvy mezi fyzickou osobou a penzijním fondem.

Penzijní fond

Je specifická finanční instituce, která soustřeďuje příspěvky od účastníků penzijního připojištění, které investují na kapitálových trzích. Ze získaných výnosů vyplácejí plnění (dávky) účastníkům.

Obr.2.2 Toky peněžních prostředků u penzijního připojištění se státním příspěvkem.

Zdroj: Ducháčková (2003)

První zákon o penzijním připojištění

Penzijní připojištění vzniklo jako doplňkový a zcela dobrovolný systém ke státnímu důchodovému pojištění v roce 1994. Má formu dlouhodobého spoření s podporou státu a s prvky pojištění. Řadí se mezi formy kolektivního investování. Penzijní připojištění se řídí zákonem č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem v platném znění, konkrétní podmínky jsou pak upraveny v souladu s tímto zákonem a také ve statutu a penzijním plánu penzijního fondu, které jsou nutnou součástí smlouvy o penzijním připojištění.

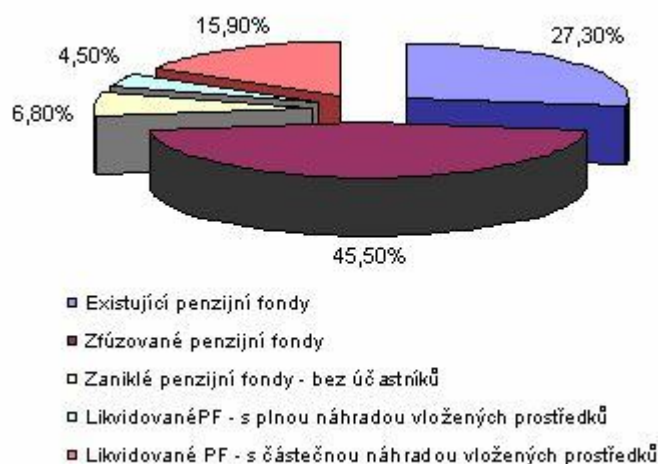
Vývoj penzijního připojištění

Penzijní připojištění oslavilo v roce 2004 deset let své existence v České republice. Během těchto deseti let prodělal trh penzijního připojištění se státním příspěvkem dlouhý vývoj.

V roce 1994 obdržely první penzijní fondy licence k poskytování penzijního připojištění se státním příspěvkem v ČR. Česká republika se tak stala první zemí bývalého východního bloku, která zavedla doplňkový penzijní pilíř na kapitálovém principu. Již v průběhu roku 1994 a 1995 vzniklo celkem 44 penzijních fondů a následně v roce 1997 další 2 fondy. Dnes jich však existuje pouze 10.

Převážná část penzijních fondů (20) zanikla v rámci fúzí s ostatními penzijními fondy. Tři penzijní fondy zanikly bez účastníků a dva fondy zanikly s plnou náhradou vložených prostředků. Pět fondů bylo likvidováno s částečnou náhradou vložených prostředků. Vývoj penzijních fondů lze sledovat v příloze č.1.

Obr.2.3 Procentuální zastoupení penzijních fondů v České republice

Zdroj: Vývoj počtu penzijních fondů [online]. [cit. 2009-01-30]. Dostupný z WWW:

<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/historie/prvni-cast/>

Své prostředky dnes svěřuje penzijním fondům již cca 4,3 milionu účastníků.

Po vstupu do Evropské unie se pravidla poskytování penzijního připojištění musela přizpůsobit platné legislativě v EU - směrnice 2003/41/ES, která se vztahuje k penzijnímu připojištění a zaměstnaneckému penzijnímu připojištění.

Současný stav

V současné době čeká český důchodový systém zásadní reforma, která by měla alespoň částečně odvrátit reálnou hrozbu v podobě nepříznivé demografické situace. Připravovaná důchodová reforma má probíhat ve třech etapách. V první etapě má dojít ke změně parametrických změn základního důchodového pojištění. Druhá etapa zahrnuje změnu financování základního důchodového pojištění a soukromých důchodů jako je penzijní připojištění a životní pojištění. Třetí etapa by měla umožnit volbu pojištěnců se částečně vyvázat ze základního důchodového systému do soukromého systému.

2.5.3. Dávky vyplácené z penzijního připojištění se státním příspěvkem

Zákon vymezuje dva druhy dávek penzijního připojištění:

- penze = opakující se plnění,
- jednorázové vyrovnání a odbytné = jednorázové plnění.

Vyplácené dávky penzijního připojištění podléhají dani z příjmů fyzických osob. Na penze a jednorázové vyrovnání se vztahuje srážková daň. Při stanovení základu daně lze výši dávky snížit o zaplacené příspěvky a o státní příspěvky.

Penze

Penze je dávka, kterou je penzijní fond povinen vyplácet ve lhůtách stanovených penzijním plánem nebo způsobem dohodnutým s příjemcem penze. Výplata penzí je časově omezena. Dávky se vyplácejí na základě žádosti oprávněného. Existují 4 druhy penzí – penze starobní, invalidní, výsluhová a pozůstalostní.

- **Starobní penze** je základní dávkou a spočívá v ní smysl penzijního připojištění.
- Na **invalidní penzi** má nárok účastník, který spořil nejméně 3 roky a zároveň mu byl státem přiznán plný invalidní důchod.
- **Výsluhová penze** je dávka, která umožňuje účastníkovi vybrat si část prostředků ještě před vznikem nároku na starobní penzi.
- Na **pozůstalostní penzi** vzniká nárok v případě smrti účastníka. Nárok na její vyplacení vzniká oprávněným osobám, které účastník určil ve smlouvě.

Jednorázová plnění

- **Jednorázové vyrovnání** umožňuje vybrat naspořené prostředky najednou.
- **Odbytné** představuje stejně jako u pojistných produktů finanční vyrovnání mezi účastníkem a fondem, i v případech, kdy došlo k předčasnému ukončení smlouvy.

2.6.Stát a penzijní připojištění

Vláda iniciovala vznik penzijního připojištění, aby vytvořila občanům prostor pro dobrovolné financování jejich vlastního stáří s ohledem na skutečnost narůstajících demografických problémů a s tím spojený úbytek prostředků určených na vyplacení starobních důchodů. Aby vláda podnítila zájem občanů o toto spoření poskytuje účastníkům penzijního připojištění se státním příspěvkem daňové úlevy a státní příspěvek, který je průběžně poskytován ze státního rozpočtu.

Zvýhodnění pro účastníky penzijního připojištění

Stát v současné době podporuje penzijní připojištění dvojím způsobem. Poskytuje k řádně zaplacené platbě účastníka příspěvek, jehož výše závisí na velikosti měsíční úložky účastníka viz Tab.2.2. Tento státní příspěvek fond zhodnocuje stejným způsobem jako příspěvky účastníka.

Tab.2.2 Výše státního příspěvku

Měsíční platba	Státní příspěvek
100 - 199 Kč	50 Kč + 40 % z částky nad 100 Kč
200 - 299 Kč	90 Kč + 30 % z částky nad 200 Kč
300 - 399 Kč	120 Kč + 20 % z částky nad 300 Kč
400 - 499 Kč	140 Kč + 10 % z částky nad 400 Kč
500 Kč a více	150 Kč

Zdroj: Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem
v platném znění § 29 odst. 2

Daňové úlevy pro poplatníka daně z příjmů fyzických osob

Stát také poskytuje zvýhodnění ve formě daňové úlevy, kdy má účastník penzijního připojištění se státním příspěvkem možnost snížit si základ daně z příjmu o jím zaplacené příspěvky.

Od základu daně ve zdaňovacím období lze odečíst příspěvek zaplacený poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem^{9a)} podle smlouvy o penzijním připojištění se státním příspěvkem uzavřené mezi poplatníkem a penzijním fondem. Částka, kterou lze takto odečíst, se rovná úhrnu příspěvků zaplacených poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem na zdaňovací období sníženému o 6 000 Kč. Maximální částka, kterou lze takto odečíst za zdaňovací období, činí 12 000 Kč. Pokud poplatníkovi jeho penzijní připojištění zaniklo bez nároku na penzi nebo jednorázové vyrovnání a současně bylo poplatníkovi vyplaceno odbytné, pak má nárok na uplatnění odpočtu nezdánitelné části základu daně zaniká a příjem podle § 10 ve zdaňovacím období, ve kterém k této skutečnosti došlo, jsou částky, o které byl poplatníkovi v příslušných letech z důvodu zaplacených

příspěvků na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem základ daně snížen (viz Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů § 15 odst. 5).

Z toho vyplývá, že nárok na daňovou úlevu získává ten, kdo měsíčně ukládá více jak 500 Kč.

Daňovou úlevu si může účastník penzijního připojištění odečíst od základu daně a to bez ohledu, zda je či není v zaměstnaneckém poměru.

Daňové úlevy pro zaměstnavatele

Na penzijní připojištění svých zaměstnanců mohou přispívat i zaměstnavatelé. Díky tomu si mohou nejen zlepšit vztahy se zaměstnanci, ale také snížit vlastní daně.

Příspěvky zaměstnavatele na penzijní připojištění se státním příspěvkem poukázány na účet jeho zaměstnance u penzijního fondu jsou od roku 2008 v plné výši daňově uznatelným nákladem zaměstnavatele na základě § 24 odst. 2 písm.j) bodu 5 zákona o daních z příjmů, za podmínky, že právo zaměstnanců na toto plnění vyplývá z kolektivní smlouvy, vnitřního předpisu zaměstnavatele, pracovní nebo jiné smlouvy. Takto výslovně stanovuje zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů, kterým došlo ke změně příslušného ustanovení zákona o daních z příjmů.

Pro upřesnění je nutno doplnit, že na straně zaměstnance se jedná o osvobozený příjem maximálně do výše 24 000,- Kč ročně od téhož zaměstnavatele, přičemž do tohoto limitu se započítává, při splnění dalších podmínek, i pojistné, které případně hradí zaměstnavatel pojišťovně za zaměstnance na tzv. soukromé životní pojištění na základě pojistné smlouvy uzavřené mezi zaměstnancem jako pojistníkem a pojišťovnou, jak stanovuje § 6 odst. 9 písm. p) zákona o daních z příjmů.

2.7.Penzijní fondy

Penzijním fondem se rozumí specifická finanční instituce. Je to právnická osoba se sídlem na území České republiky, která provozuje penzijní připojištění podle zákona č. 42/1994 Sb. Podle ustanovení v obchodním zákoníku³ může být penzijní fond pouze akciovou společností, pokud nejsou stanoveny odchylky. Založení nemůže proběhnout na základě

³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

veřejné výzvy k upisování akcií. Obchodní jméno fondu musí obsahovat označení „penzijní fond“. Minimální výše základního kapitálu je 50 miliónů korun.

Hlavní činností penzijních fondů je soustřeďování příspěvků od účastníků penzijního připojištění. Tyto prostředky investují na kapitálových trzích, za účelem jejich zhodnocení. Z vybraných a zhodnocených prostředků vyplácejí účastníkům dávky (plnění).

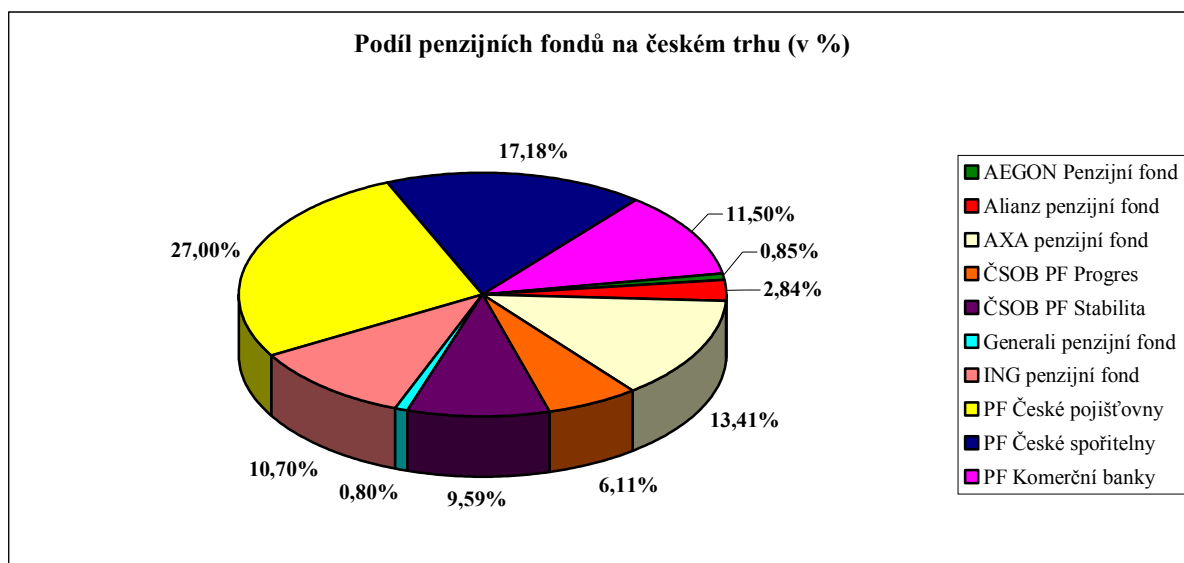
Penzijní fondy mohou být založeny na dvou principech:

- zaměstnanecký princip,
 - vzniká na základě zaměstnavatelského a zaměstnaneckého vztahu. Účastníky takového penzijního připojištění mohou být jen zaměstnanci dané firmy, jde tedy o uzavřenou formu penzijního připojištění.
 - zaměstnavatel může sám přispívat zaměstnancům, ale jen do těch fondů, do kterých je ochoten přispívat a pokud jsou zaměstnanci schopni si z těchto fondů vybrat.
- občanský princip,
 - penzijní připojištění fungující na tomto principu jsou nezávislé na zaměstnaneckém poměru účastníka.
 - fondy, které jsou založeny na občanském principu, mohou být jen právnické osoby, jež jsou akciovými společnostmi.

Penzijní fondy působící na českém trhu

Jak již bylo řečeno v kapitole 2.5 existuje v současné době na českém trhu 10 penzijních fondů. Zastoupení jednotlivých penzijních fondů na českém trhu je znázorněno v obr. 2.4.

Obr.2.4 Podíl penzijních fondů na českém trhu v roce 2008.

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat: Srovnání penzijních fondů [online]. [cit. 2008-02-15]. Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/penzijni-fondy/>

3. Demografický vývoj a penze

3.1. Demografický vývoj

Demografie je věda, která se zabývá procesy reprodukce lidské populace. Předmětem studia je tedy proces demografické reprodukce⁴.

Populační politika

Demografický vývoj obyvatel lze ovlivnit pomocí populační politiky. Vliv této politiky lze rozdělit na krátkodobý a dlouhodobý.

Krátkodobé důsledky populační politiky lze nejlépe sledovat na populaci narozené na počátku 70. let 20. století (tzv. „Husákovy děti“). Vláda pro toto období schválila silnou pronatální politiku, což byla reakce na velký propad porodnosti v šedesátých letech. Zvolila tedy několik opatření pro podporu této politiky, k nejvýznamnějším lze řadit státní příspěvky na děti⁵, výhodné novomanželské půjčky nebo podpora bydlení. S odstupem času se však ukázalo, že tato opatření měla spíše krátkodobý efekt. Oproti očekávání došlo pouze k posunutí porodního věku u žen.

V současné době brání rostoucí natalitě, a tedy i růstu počtu obyvatel hned několik faktorů. Tyto faktory jsou ovlivněny životní úrovní obyvatel. V 70. letech panovala v České republice normalizace, kdy cestování nepřipadalo v úvahu, ale na druhou stranu byla velmi vysoká zaměstnanost a zabezpečené zaměstnání. Dnes lze konstatovat pravý opak. Po revoluci v roce 1989 došlo k otevření hranic což umožnilo v zahraničí nejen pracovat, ale vyjíždět za hranice i za zábavou. Kromě těchto zlepšení došlo i na negativní důsledky, zvýšila se nezaměstnanost, inflace, rostla nejistota a podobně. Postavení žen dosáhlo větší emancipace. Ženy už nebyly považovány jen za rodičky, ale byl jim poskytnut i velký prostor v profesním nasazení. Kariéra se tedy stala důvodem pro odložení těhotenství, to vedlo k posunu věku žen v době prvního dítěte a k poklesu počtu rodin mající tři a více dětí.

Vhodnější je dlouhodobě působící populační politika, která by dlouhodobě podporovala zakládání rodiny. Důležitými stimuly mohou být nízká nezaměstnanost, dostupnost bydlení, dostupnost zdravotní péče, kvalitní předškolní a školní zařízení apod.

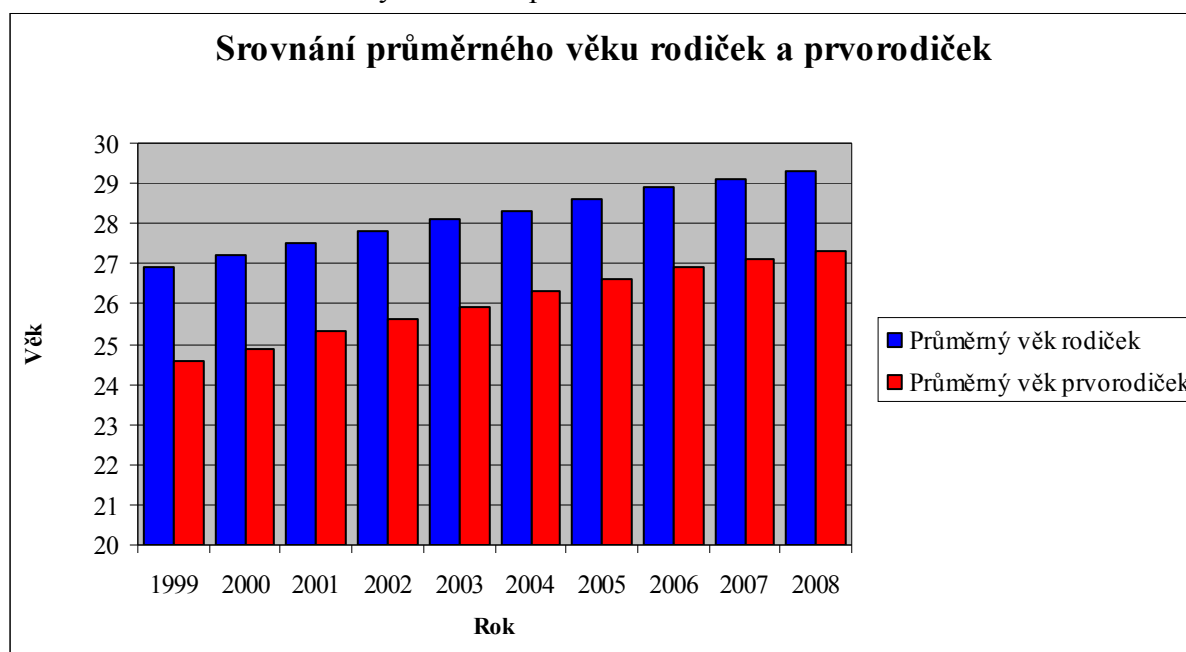
⁴ Procesy demografické reprodukce se rozumí úmrtnost (mortalita), porodnost (natalita), nemocnost, potratovost, sňatečnost, rozvodovost a migrace.

⁵ Na každé první až třetí dítě rodiče dostávali 300,- Kč.

Priznivým ukazatelem je nízký podíl úmrtnosti novorozenců, která se pohybuje kolem 3 %⁶ z celkového počtu narození.

V posledních 20 letech výrazně vzrostla vzdělanost obyvatelstva a lze říci, že se zvyšovala i zodpovědnost, s jakou mladí lidé přistupují k založení rodiny. Lidé si uvědomují, že se již nemohou spoléhat na pomoc státu, proto se snaží finančně zabezpečit před příchodem nového člena rodiny, to ale opět způsobuje další oddalování věku ženy u prvního dítěte.

Obr.3.1 Průměrné věky rodiček a prvorodiček

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat www.czso.cz

Z obr.3.1 je patrné, že průměrný věk matek neustále mírně roste. V roce 1999 byl průměrný věk matek 26,9 a prvorodiček 24,6. Pokud tento rok srovnáme s rokem 2008, stoupl věk matek téměř o 2 a půl roku, v roce 2008 byl průměrný věk matek 29,3 a prvorodiček 27,3.

Věk obyvatel v ČR

K 31. prosinci 2008 žije v České republice přibližně 10,47 mil.⁷ obyvatel. Oproti předešlému roku se počet obyvatel zvýšil o 86,4 tisíce. Tento růst však nelze přičítat vyšší porodnosti, i když se v roce 2008 narodilo o 4,9 tis. dětí více, než v roce 2007. Zvýšení

⁶ Zdroj: www.czso.cz

⁷ Přesný počet obyvatel k 31. 12. 2008 je 10 467 542 osob. Zdroj: www.czso.cz

zapříčinila hlavně vysoká zahraniční migrace (71,8 tisíce), která zčásti vyrovnává prohlubující se úbytek obyvatel přirozenou měnou. Vážnějším problémem je zvyšující se počet starších osob v populaci. Dnes patří Česká republika se svým věkovým průměrem k nejstarším zemím světa.

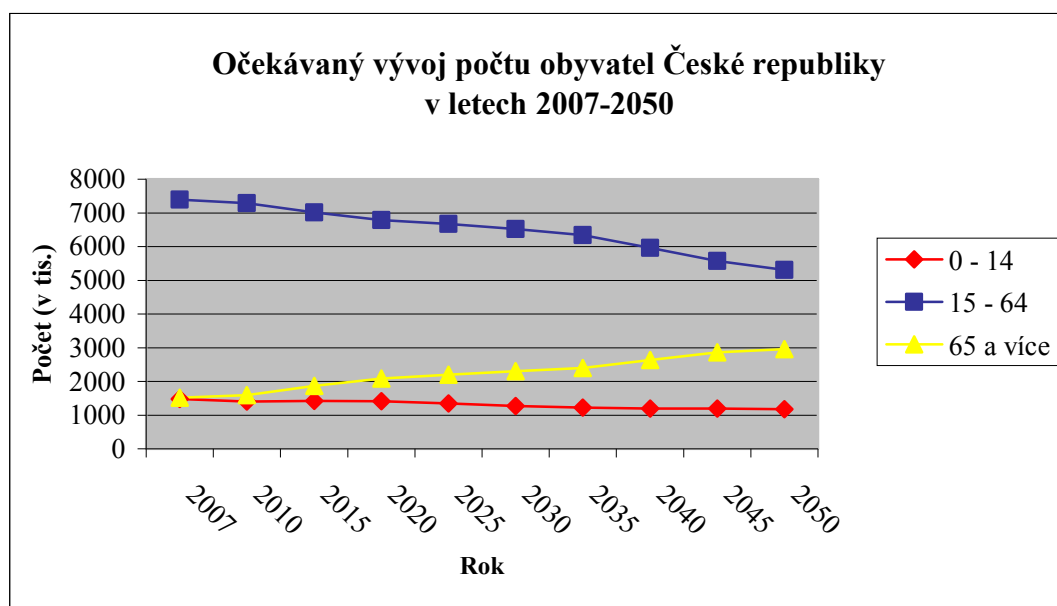
Současnou věkovou strukturu České republiky lze charakterizovat zejména nízkým počtem dětí, silným zastoupením osob v ekonomicky aktivním věku a prozatím i nepříliš vysokým počtem osob ve vyšším věku.

Prognózy populačního vývoje České republiky očekávají nepravidelnosti, které budou odrážet nepravidelnosti dosavadního vývoje. Tento vývoj bude ovlivněn minulými a současnými vlnami vysoké a nízké porodnosti, které způsobí nestabilní vývoj věkových skupin. Tyto výkyvy způsobí např. početně slabé generace narozené za popř. po 2. světové válce nebo generace tzv. „Husákových dětí“.

Jedním z hlavních rysů vývoje bude neustále klesající počet dětí v populaci. V některých letech není vyloučen mírný nárůst, ten ale bude vždy opět vystřídán ještě větším poklesem. Do roku 2050 se očekává snížení absolutního počtu dětí ve věku 0 – 14 let ze současného 1,5 mil. na přibližně 1,2 mil. Ještě větší pokles se očekává u věkové skupiny osob ve věku 15 – 64 let, kdy současný počet osob v tomto věku je přibližně 7,4 mil., do roku 2050 se očekává, že tento počet klesne o více než 2 mil. osob. K největším změnám dojde u věkové kategorie 65 a víceletých. Počet obyvatel patřící do této skupiny bude přibývat nejrychleji. Do roku 2050 se má jejich počet zvýšit o 1,5 mil., tedy na 3 mil. osob.⁸

⁸ Očekávané počty osob pro rok 2050 jsou absolutní počty střední varianty. Zdroj www.czso.cz.

Obr.3.2 Očekávaný vývoj počtu obyvatel České republiky v letech 2007-2050

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat www.czso.cz

3.2. Stárnutí obyvatelstva a vývoj penze

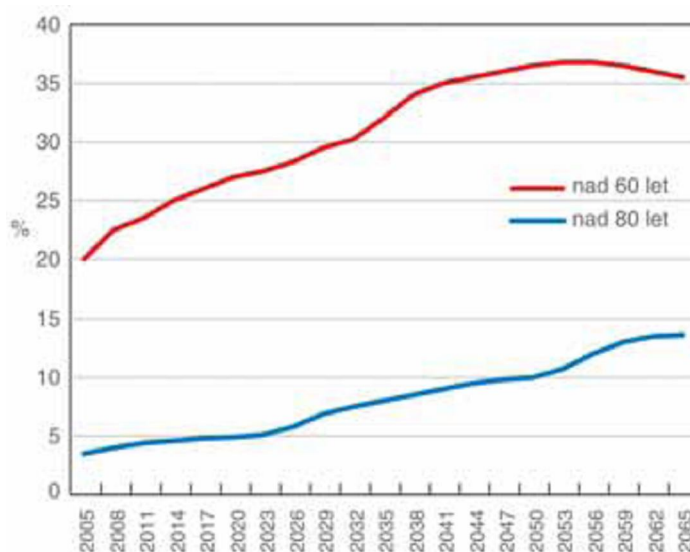
Stárnutí obyvatel

Populační stárnutí, lze charakterizovat růstem počtu osob ve věku nad 65 let, které mělo doposud poměrně klidný průběh, jednalo se především o tzv. stárnutí zespoda věkové pyramidy. To znamená, že se snižujícím se počtem dětí v populaci pozvolna rostl počet osob ve vyšším věku. Již dnes začíná narůstat počet osob starších 65 let, jelikož se tohoto věku začínají dožívat silnější generace narozené po roce 1940. Nárůst nabere na intenzitě v období let 2011 – 2017. Výrazné změny se projeví např. v ukazateli průměrného věku, který by se v roce 2050 mohl pohybovat mezi 48 až 50 lety, což je téměř o 10 let více než v současné době (současný průměrný věk je 40 let).

Stárnutí obyvatelstva lze přičítat jak rostoucímu počtu obyvatel ve vyšších věkových skupinách, tak i úbytku dětí a mladších lidí. Postupné zvyšování věku obyvatel názorně ukazují stromy života, které jsou přiloženy jako příloha č. 3.

S ohledem na stárnutí obyvatel nelze v žádném případě vyloučit i zvyšující se počet osob s nárokem na starobní důchod. I přes zvýšení věkové hranice pro odchod do důchodu se do roku 2050 počítá s 15 % nárůstem počtu osob v důchodovém věku.

Obr.3.3 Podíl osob ve vyšších věkových skupinách na celkové populaci

Zdroj: Nečas, Petr. Dva roky sociálních reforem 2008-2009 [online]. 2008, [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/5951/MPSV_2008.pdf

Ekonomické zatížení obyvatelstva

Současnou věkovou strukturu obyvatel České republiky můžeme z hlediska ekonomické aktivity považovat za relativně příznivou. Důchodového věku dosáhly slabé generace 30. let a naproti tomu jsou plně ekonomicky aktivní silné populační ročníky 70. let. Z této skutečnosti vyplývá, že v blízké budoucnosti se bude ekonomická zátěž spadající na ekonomicky aktivní obyvatelstvo zvyšovat. Stejný trend lze očekávat i přes zvýšení věkové hranice pro odchod do důchodu.

Očekávaný vývoj lze definovat pomocí indexu závislosti, který představuje poměr osob ve věku 0 – 19 a 65+ let k počtu 20 – 64letých osob. Na základě tohoto indexu lze říci, že v současné době připadá přibližně jedna závislá osoba na dvě nezávislé. Do roku 2050 by tento index měl vzrůst na téměř vyrovnané hodnoty, kdy na jednu nezávislou bude připadat jedna závislá osoba.

Pokud bude tento vývoj nadále pokračovat, může to vést k neustále se zvyšující finanční zátěži ekonomicky aktivních členů společnosti (růst daní a pojistného) nebo naopak ke zhoršení postavení sociálních skupin (zde se jedná hlavně o osoby pobírající starobní důchod). Takováto situace může být zdrojem sociálního a politického napětí. V úvahu tedy

přichází případná transformace průběžně financovaných státních důchodových systémů na systémy fondového typu, které budou vyžadovat vytvoření odpovídajících veřejně-právních fondů, a také rostoucí zastoupení druhého a třetího pilíře pojistné ochrany.

Současná situace důchodců

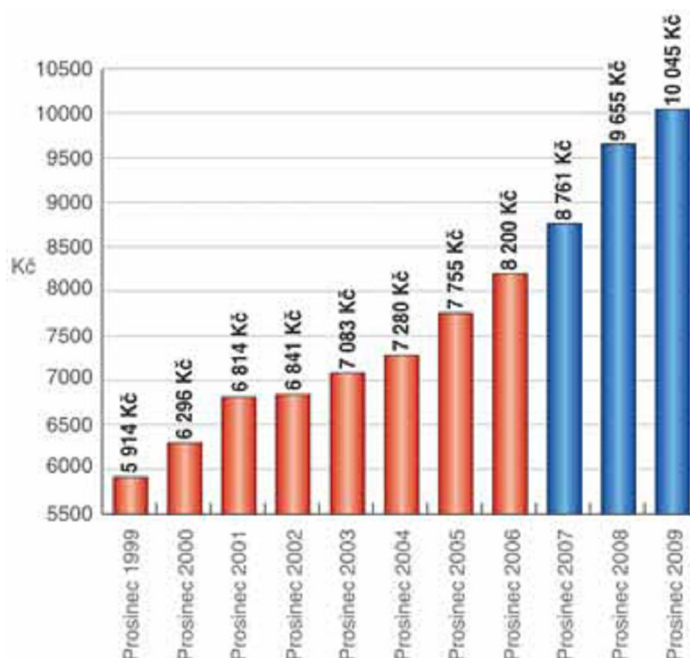
S ohledem na úroveň příjmů obyvatel České republiky, vztahu k cílům spočívajících v zabezpečení prevence sociálního vyloučení, v udržení životní úrovně důchodců a v podpoře solidarity v rámci generace i mezi generacemi je situace důchodů přiměřená. V současné době lze tedy tyto cíle považovat za splněné.

V současné době není přímo ohrožena chudobou žádná velká skupina osob v důchodovém věku. Na snižování chudoby se výrazně podílí důchodový systém. Pokud by nebyly vypláceny sociální transfery⁹, žilo by pod hranicí chudoby až 39 % osob. Důchodové pojištění se z velké části podílí na snižování chudoby starší generace. Proto by každá budoucí změna měla být prováděna tak, aby nedošlo k ohrožení solidarity a k nebezpečí sociálního vyloučení osob v důchodovém případně i předdůchodovém věku. Změny by tedy měly naopak směřovat k udržení současné nízké míry ohrožení starších osob chudobou. Důležitým prostředkem v boji proti chudobě by mělo být dostatečné zajištění nabídky sociálních služeb a uplatňování politiky aktivního stárnutí spojené s růstem zaměstnanosti starších občanů.

U výše vyplácených důchodů je možno opět sledovat rozdíly mezi příjmy mužů a žen, tento rozdíl je ale nižší než v systému odměňování.

⁹ Důchody se na snížení této míry podílejí 18 procentními body, ostatní transfery 13 procentními body.

Obr.3.4 Průměrná výše vyplácených starobních důchodů

Zdroj: Nečas, Petr. Dva roky sociálních reforem 2008-2009 [online]. 2008, prosinec [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/5951/MPSV_2008.pdf

Současná situace ve financování důchodů

Systém základního důchodového pojištění je financován průběžným způsobem, výdaje na důchody v daném období jsou hrazeny z příjmů pojistného vybraného v tomto období. V roce 1996 byl zřízen zvláštní účet důchodového pojištění jako součást státních finančních aktiv. Na účtu jsou vedeny prostředky vzniklé jako kladný rozdíl mezi příjmy z vybraného pojistného a výdaji na důchody. Tyto prostředky pak mohou být použity pouze na zvýšení důchodů nebo na úhradu záporného salda pojistného na důchodové pojištění.

Z důvodu záporného salda byly od 1. ledna 2004 provedeny v základním důchodovém pojištění změny.

Hlavní změny důchodového pojištění platné od 1. ledna 2004:

- pokračování ve zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod, prozatím na 63 let pro muže a bezdětné ženy (u ostatních žen se tento věk odvíjí od počtu vychovaných dětí a to v rozmezí od 59 do 62 let),
- omezení možnosti předčasného odchodu do starobního důchodu,

- omezení zápočtu doby studia jako náhradní doby pojištění.

Dynamičnost českého základního důchodového pojištění a přiměřenost důchodů je dána každoroční aktualizací skutečně dosažených příjmů, z nichž se vychází při výpočtu důchodu v závislosti na obecném mzdovém vývoji. Jedná-li se o vyplácené důchody, je přiměřená úroveň zajišťována jejich pravidelnou valorizací.

Platná právní úprava umožňuje starobním důchodcům mít vedle důchodu i příjem z výdělečné činnosti, a to bez ohledu na výši příjmu.¹⁰

Průměrný důchod v roce 2009 po lednové valorizaci stoupl na 9 985,- Kč, v průběhu roku pak jeho výše přesáhne 10 000,- Kč.

3.3. Vývoj mandatorních výdajů

Mandatorní výdaje jsou výdaje přikázané, které jsou externě stanoveny např. zákonem. Při plánování rozpočtu je nelze účinně ovlivnit. Tyto výdaje jsou nejčastěji spojovány se státním rozpočtem, kde se tak pojmenovávají např. výplaty sociálního zabezpečení, důchody apod.

Mandatorní výdaje lze rozdělit do tří základních skupin.

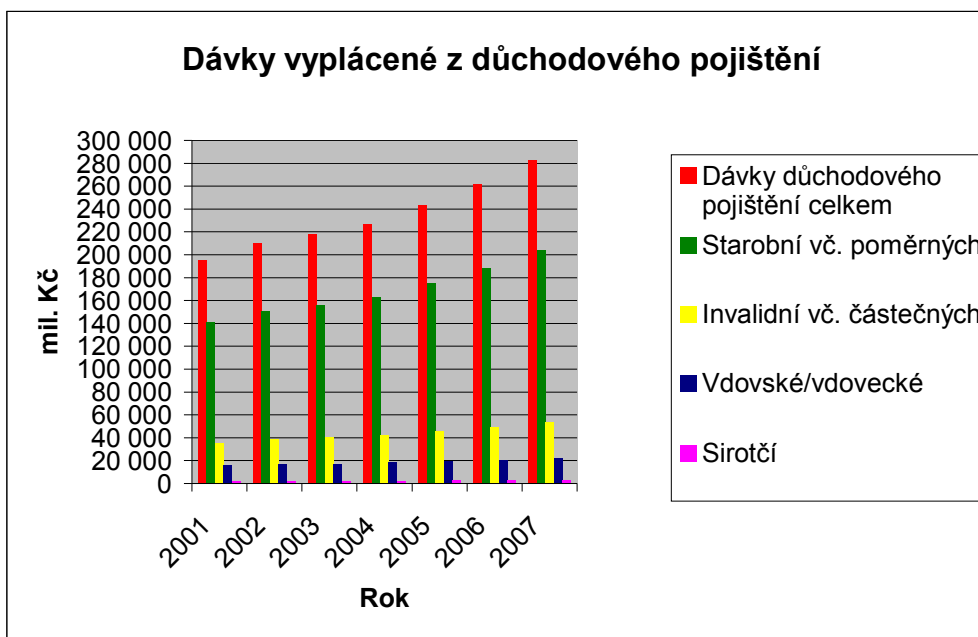
- 1) **Mandatorní výdaje dané zákonem** – patří zde dávky sociálního zabezpečení, státní příspěvek na penzijní připojištění a stavební spoření, dávky státní sociální podpory, dávky v nezaměstnanosti apod.
- 2) **Ostatní mandatorní výdaje** - vyplývající z jiných právních norem (hypoteční úrokové podpory) nebo smluvních závazků (realizace státních zakázek, kurzové ztráty při správě státního dluhu atd.),
- 3) **Quasi mandatorní výdaje** – zde se řadí výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, armádu, zahraniční pomoc, kapitálové výdaje apod.

V současné době, se mandatorní výdaje neustále zvyšují. Hlavní příčinou je určitě zvyšující se počet osob, které pobírají důchody. Největší část mandatorních výdajů směřuje na úhradu dávek sociálního zabezpečení. Velkou část takto vyplácených dávek sociálního zabezpečení tvoří především důchody starobní a invalidní.

¹⁰ Pracující důchodci mají jediné omezení, a to takové, že pracovní vztah může být sjednán na dobu nejdéle jednoho roku s tím, že pracovní vztah lze sjednávat opakovaně.

V roce 2007 tvořily výdaje na dávky důchodového pojištění 282 877 mil. Kč, přičemž starobní důchody tvořily 203 933 mil. Kč, invalidní důchody 53 674 mil. Kč, vdovské důchody 22 366 mil. Kč a sirotčí 2 904 mil. Kč. Oproti roku 2006 vzrostly celkové vyplácené dávky o 20 000 mil. Kč. Vývoj vyplácených dávek lze sledovat v obr. 3.5.

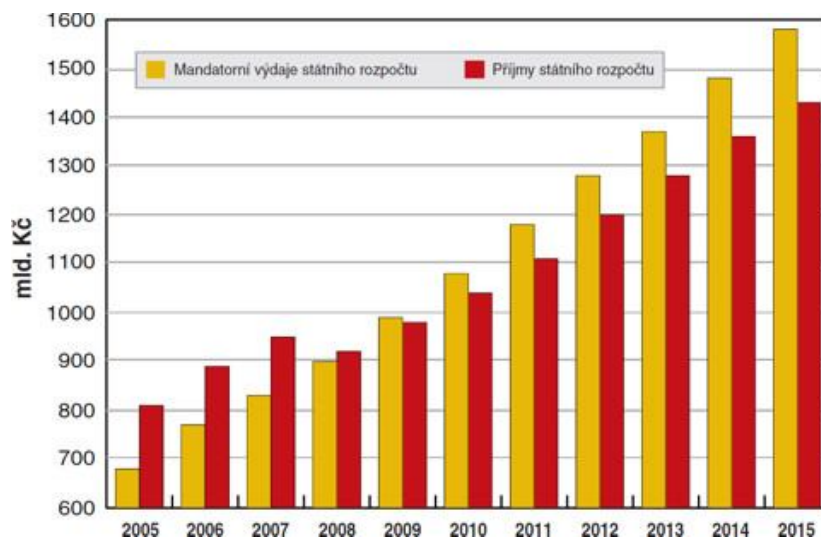
Obr.3.5 Dávky placené z důchodového pojištění

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat www.czso.cz

Obr. 3.6 představuje odhad vývoje mandatorních výdajů a příjmů státního rozpočtu bez provedení sociálních reforem. Na základě těchto odhadů, by mandatorní výdaje měly překročit příjmy státního rozpočtu již v roce 2009.

Obr.3.6 Srovnání mandatorních výdajů a příjmů státního rozpočtu

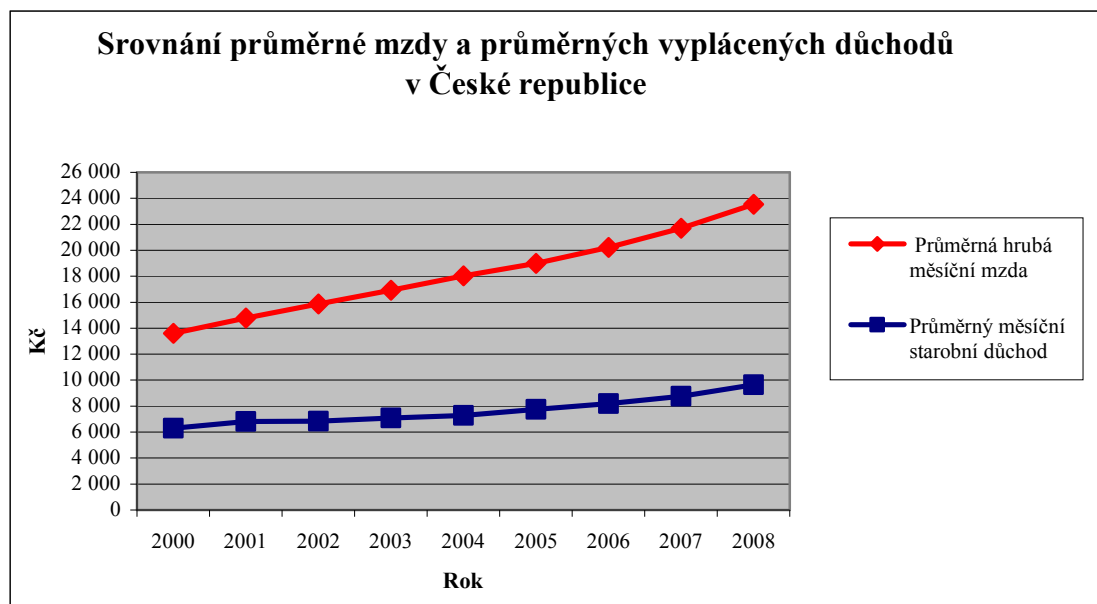

Zdroj: Stav veřejných financí – struktura výdajů [online]. 2007, [cit. 2009-04-30].

Dostupný z WWW: <http://zpravy.ods.cz/graf.php?ID=4970>

V roce 2008 tvořil poměr mezi starobními důchody a průměrnými hrubými mzdami asi 41 %. I přes každoroční zvyšování důchodů poměr mezi vyplácenou mzdou a starobním důchodem s odstupem let neustále klesá, jelikož nárůst výše důchodů je pomalejší než růst průměrných hrubých mezd. V roce 2000 byl podíl důchodů na mzdách ještě cca 46,3 %. Průměrná hrubá mzda oproti se od roku 2000 zvyšovala asi třikrát rychleji než průměrný starobní důchod.

Obr.3.7 Srovnání průměrné mzdy a průměrných vyplácených důchodů v České republice

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat www.czso.cz

Rostoucí objem mandatorních výdajů, představuje druhý důvod, proč je nutné provést penzijní reformu. Tato reforma, by měla pomoci snížit mandatorní výdaje, nebo případně alespoň zastavit jejich nárůst.

4. Vybrané problémy penzijní reformy

Výdaje na důchody dnes tvoří již cca 329 mld. Kč což je přibližně 8,1 % HDP. Bez provedení reformy by kumulovaný dluh v systému v roce 2050 dosáhl 50 % HDP. Odkládání důchodové reformy by vedlo i k neustálému prohlubování deficitu důchodového systému, což by v konečném důsledku mohlo způsobit i nemožnost vyplácet důchody bez toho, aby se výrazně snížila životní úroveň starobních důchodců.

4.1. *Bezděkova komise*

V roce 2004 se vláda České republiky rozhodla zastavit zhoršující se situaci současného důchodového systému. Proto na podzim tohoto roku umožnila vznik Výkonného týmu expertů. Hlavním úkolem Výkonného týmu bylo připravit materiály týkající se reformy důchodového systému. Jako základ měl tým využít návrhy politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky viz kapitola 4.1.1.

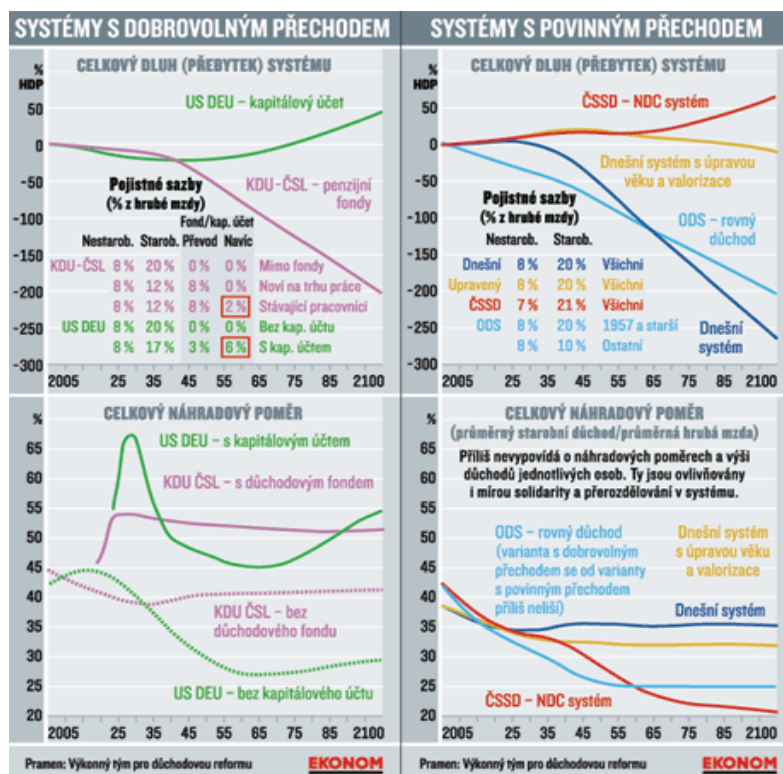
Tým expertů se skládal ze zástupců politických stran, Ministerstva financí, Ministerstva práce a sociálních věcí a Úřadu vlády. Koordinátorem přípravy podkladů byl jmenován Ing. Vladimír Bezděk z ČNB. Na zpracování návrhů dostal tým časový mandát devíti měsíců a konečným termínem byl stanoven 30. červen 2005.

Odborná práce proběhla ve třech fázích. První fáze se zabývala rozбором výstupních předpokladů nezbytných pro důchodové modely – tj. demografická prognóza a dlouhodobý makroekonomický vývoj. Na základě dohody členů Výkonného týmu bylo možno vytvořit rovné podmínky pro kalkulaci dílčích reformních návrhů. Pro tvorbu modelů byly určeny kritéria hodnocení, mezi které patřila celková finanční a sociální udržitelnost a také dopady na účastníky důchodového systému. Poté se věnovali stávajícímu důchodovému systému a jeho dalšímu vývoji, v případě, že by nebyla provedena změna současné legislativy. Na to navázali výčtem možných parametrických změn.

Na přelomu února a března roku 2005 proběhlo první kolo propočtů variant politických stran. Výsledky však ukázaly, že politici důchodovou reformu podcenili. Většina variant by totiž v případě realizace vedla buď k prohlubování deficitu veřejných financí nebo naopak k výraznému snížení poměru mezi důchodem a průměrnou mzdou. Pouze Unie svobody navrhla systém, který by se těmito negativním vlivům vyhnul, ale na úkor zvýšení

odvodů. Možný vývoj důchodového systému po provedení penzijní reformy podle návrhů jednotlivých politických stran lze sledovat v obr. 4.1.

Obr.4.1 Grafické znázornění vývoje důchodového systému podle jednotlivých návrhů politických stran

Zdroj: Pergole, Filip. Do důchodu později a s menší penzí? [online], 2005 [cit. 2009-04-25]. Dostupný z WWW:
[http://ekonom.ihned.cz/?p=400000_d&article\[sms_pay\]=true&article\[id\]=15773390](http://ekonom.ihned.cz/?p=400000_d&article[sms_pay]=true&article[id]=15773390)

Následně měli zástupci politických stran možnost průběžně upravovat svá zadání. Druhé kolo výpočtu proběhlo v polovině dubna a závěrečné třetí kolo analýz bylo dokončeno v polovině května.

Výstupem práce výkonného týmu byla závěrečná zpráva, která prezentovala postřehy komentáře a názory na problematiku penzijní reformy v České republice.

4.1.1. Návrhy důchodové reformy dle jednotlivých politických stran

Důchodová reforma primárně vychází z nezměněné legislativy platné k 1. listopadu 2004. V průběhu srpna a září roku 2004 zadali zástupci politických stran jednotlivé návrhy důchodové reformy, které měly být analyzovány za účelem vytvoření návrhu penzijní reformy.

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická (Zdeněk Hájek, Vít Samek)*

Strana ČSSD by kromě nadále fungujícího státního systému průběžného financování nově vytvořila pomyslné individuální účty (NDC), kde by bylo sledováno pojistné odvedené každým občanem. Na základě konečného stavu účtu by se následně vypočítala výše důchodu. Při výpočtu by se používaly úmrtnostní tabulky. Aby nedošlo k diskriminaci občanů s nízkými příjmy, vznikl by institut tzv. minimálního garantovaného důchodu.

Pro muže i ženy by se měla postupně zvyšovat věková hranice pro odchod do důchodu až na 65 let. Dále požadovali, aby v roce 2010 došlo k převodu pojistného ze státní politiky zaměstnanosti do důchodového systému. Vyplácené důchody měly být valorizovány na základě inflace a ½ růstu průměrné reálné mzdy.

Do roku 2040 měl být garantován minimální důchod ve výši 1,2 násobku životního minima, poté se měl snížit na 1,1 násobek. Rok 2009 měl být posledním rokem kdy by bylo možno odejít do starobního důchodu podle starých pravidel.

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (Ivo Foltýn, Adolf Jílek)*

Podle KDU-ČSL by měl státní PAYG DB pilíř projít parametrickými úpravami, které by měly posílit jeho solidaritu. Zároveň by byl umožněn převod části prostředků ze státního systému na soukromý kapitálový účet. Věková hranice by se posouvala až na 65 let u mužů a bezdětných žen, u žen s dětmi by byl tento věk odstupňován podle počtu vychovaných dětí.

Důchody se měly od roku 2007 valorizovat cenově. Výše sazby pro odvod důchodového pojištění by se měly pro vybrané skupiny snížit, chybějící zdroje by se čerpaly prostřednictvím zvýšení nepřímých daní.

Osoby mladší 50 let by měly možnost, v okamžiku zavedení reformy, se částečně vyvázat ze státního průběžného systému a odvádět tak část prostředků do fondového pilíře.

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy (Jaroslav Gongol, Miroslav Opálka) *

Návrh KSČM neměl přesnou formulaci, předložili pouze osm dotazů. Počítali se zachováním PAYG DB pilíře i nadále v současném stavu. Do roku 2030 se měl důchodový věk zvýšit na 65 let. Chybějící finance v důchodovém pojištění se měly získat hlavně zvýšením daňové zátěže pracujících a přesunem prostředků z ostatních částí státního rozpočtu. Hlavní starost ji především dělал náhradový poměr, který by podle nich neměl klesnout pod 40 %.

ODS – Občanská demokratická strana (Petr Mach, Vladan Majerech) *

ODS ve svém návrhu požadovala, aby státní pilíř zajišťoval rovný důchod, to znamená pro všechny stejný důchod ve výši 20 % průměrné mzdy. Došlo by zároveň ke snížení povinné pojistné platby. Důraz by byl kladen především na soukromé dobrovolné zabezpečí a státní důchodové zabezpečení by se odsouvalo do pozadí. Věková hranice by se zvyšovala až na 65 let pro muže i ženy a následně rostla dál, do důchodu by se odcházelo až v 71 letech. Předčasný odchod do důchodu by nebyl možný.

US-DEU – Unie svobody - demokratická unie (Ivo Ludvík, Stanislav Volák) *

Státní pilíř podle US-DEU by měl projít parametrickými změnami, které by měli zaručit rovnost. Sazba důchodového zabezpečení by byla na úrovni 28 % z hrubé mzdy. Osoby, které by se chtěly vyvázat do kapitálového pilíře by do něj přispívali 3 %, ale zároveň by ho museli podpořit dodatečnými 6 % z vlastních úspor. Věková hranice by do roku 2032 měla dosáhnout 65 let a pak se i nadále zvyšovat až na 67 let pro muže i ženy. Valorizace vyplácených důchodů by probíhala na základě mzdové valorizace. Výpočet důchodů by probíhal na základě úmrtnostních tabulek.

* Zástupci politických stran v týmu expertů

4.1.2. Porovnání variant zadaných politickými stranami

Neexistuje ideální reforma, protože každé rozhodnutí v sobě skrývá skrytou volbu „něco za něco“. Ideální reforma, by musela zachovat nízkou věkovou hranici pro odchod do důchodu, vysoké důchody pro všechny a také nízkou pojistnou sazbu. Proto se návrh reformy musí pohybovat někde uprostřed těchto podmínek.

Například reforma, kterou navrhla KSČM, zachovává vysoké důchody při mírném zvýšení věkové hranice. Tento krok ale vyžaduje nárůst pojistné sazby a ostatních daní. Návrhy ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU nabízejí možnost dosažení rovnováhy důchodového systému snížením náhradového poměru pro většinu obyvatel. ODS naopak navrhovala rovný důchod na úrovni pětiny průměrné mzdy, což by umožnilo snížit pojistné sazby. Pokud by tedy došlo k omezení příjmů státního rozpočtu, byla by dlouhodobá rovnováha umožněna při zvyšování věkové hranice na nejvyšší hodnoty a snížením úrovně státního důchodu.

Jednotlivé návrhy se liší mírou a objemem solidarity zajišťované ve státním pilíři. Současný systém je založen na vysoké míře solidarity. ČSSD a US-DEU chtěli, aby se míra solidarity omezila a došlo k posílení ekvivalence. V dlouhém období by to však znamenalo propad vysokého procenta obyvatel pod práh chudoby. Naopak varianty ODS a KDU-ČSL navrhovaly další prohloubení solidarity ve státním pilíři tím, že by došlo ke snížení pojistné sazby a umožnili možnost se částečně vyvázat ze státního pilíře. Tak by bylo umožněno zredukovat objem státem zajišťované solidarity a příjmově silnější skupiny by si mohli zvýšit důchod mimo státní průběžný systém. KSČM navrhla zvýšení pojistné sazby, čímž by také došlo ke zvýšení solidarity.

Z jednotlivých variant bylo možno pozorovat i rozdílné očekávání stability kapitálových trhů a schopnosti občanů, zabezpečit se na stáří. KDU-ČSL a US-DEU věří v dlouhodobou stabilitu kapitálových trhů a tedy i nízkou volatilitu, která by neměla způsobovat dlouhodobé dopady na výši důchodů. ODS naopak spoléhá na to, že občané budou uvažovat racionálně a dobrovolně si spořit na stáří. Všechny tyto strany by tedy umožnily financování důchodů z více zdrojů a diverzifikovat tak rizika zajištění na stáří. Opakem jsou varianty KSČM a ČSSD, které nepředpokládají dlouhodobou stabilitu kapitálových trhů a proto dávají přednost v zachování průběžného systému.

4.1.3. Názory a doporučení Bezděkovy komise

V důchodovém systému působí protichůdné vlivy a proto neexistuje opatření, které by nikomu neuškodilo a naopak někomu nepřilepšilo. Proto hlavní slovo při rozhodování o důchodové reformě musí mít výhradně politici, protože jedině ti mají mandát učinit rozhodnutí o vzájemně protichůdných jevech důchodového systému.

Pro vytvoření reformy je nutné zodpovědět 4 otázky:

- Jak je možno zajistit dlouhodobou finanční udržitelnost povinného systému?
- Existuje možnost diverzifikovat financování povinného systému?

- Jak by měla vypadat příjmová solidarita?
- Jak řešit mezigenerační nespravedlnost?

Na tyto otázky není možno hledat samostatné odpovědi, protože tvoří ucelený celek, který nelze rozdělit. Příkladem toho mohou být rozdílné návrhy variant penzijní reformy. Rozhodnutí politiků by mělo být v souladu s ekonomickými principy a také by neměl opomíjet výchozí stav českého důchodového systému. Současný systém není dlouhodobě finančně udržitelný a vykazuje i vysokou míru příjmové solidarity.

Výkonný tým se shodl na tom, že současný důchodový systém musí projít parametrickými změnami. Za nezbytné považoval pokračovat ve zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu, provedení změny ve financování důchodových nároků za období náhradních dob pojištění, zavedení přímých plateb státu a zvýšení motivace starších osob k setrvání na trhu práce. Dlouhodobé stabilitě by rovněž podle Výkonného týmu napomohla zdrženlivost v oblasti valorizace důchodů.

Za vhodné také považovali snížení pojistného placeného občany, které negativně působí na trh práce a motivaci občanů. Tím by došlo ke snížení objemu příjmové solidarity ve státním pilíři. Tento krok by mohl být proveden různými způsoby. První z možností je snížení sazby pojistného odváděného do státního pilíře a umožnění spořit i do FDC. Druhou možností by bylo zavedení dvou stropů pro placení pojistného, kdy pojistné do prvního stropu by směřovalo do státního důchodového systému. Odvody přesahující první strop by částečně plynuly do státního systému a částečně do FDC pilíře. To co by přesáhlo i druhý stop, by nepodléhalo placení povinného pojistného.

Strategických cílů lze dosáhnout několika cestami. Státní pilíř by mohl mít podobu rovného důchodu, systému NDC s minimálním garantovaným důchodem nebo parametricky upraveného PAYG DB systému. Je však důležité najít shodu pro zvolenou strategii. Tato strategie by měla být intenzivně, otevřeně a dlouhodobě diskutována s veřejností.

Výkonný tým také doporučil zkvalitnění dobrovolného doplňkového systému (III. pilíř) tj. penzijního připojištění a životního pojištění.

4.2.Navržené etapy důchodové reformy

Na základě podkladů Výkonného týmu byl 26. června 2007 Ministerstvem práce a sociálních věcí v čele s ministrem Petrem Nečasem navržen koncept penzijní reformy. Reforma by se podle tohoto měla skládat ze tří etap.

4.2.1. I. etapa důchodové reformy

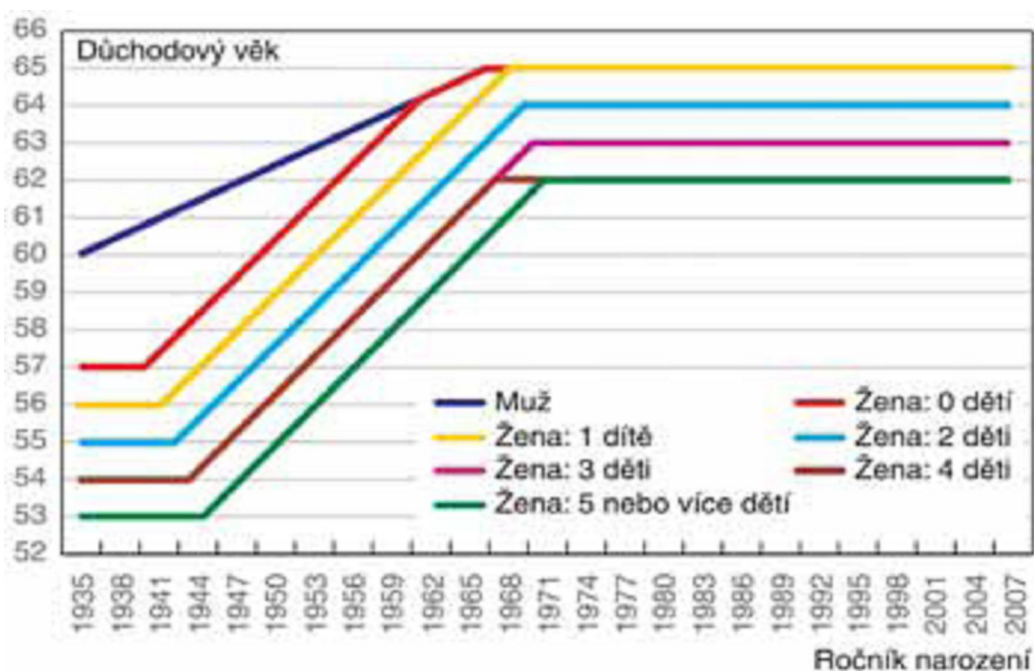
Cílem etapy je dosažení lepší finanční udržitelnost základního důchodového pojištění a zajistit tak dlouhodobou stabilitu.

V současné době je vypláceno cca 23 mld. Kč ve formě důchodů téměř 2,7 mil. důchodcům. Asi 2 mil. (74 %) tvoří důchodci starobní. Třetina výdajů státního rozpočtu odchází na důchodové pojištění. Příjmy tvoří pojistné na důchodové pojištění, které odvádí zaměstnanci a zaměstnavatelé.

Navrhované změny v rámci I. etapy

Zvyšování důchodového věku až na 65 let a to nerozdílně pro muže i ženy. Tento krok je nezbytný pro jakoukoli reformu. V 65 letech budou poprvé do důchodu odcházet muži narození v roce 1965. U žen je to o něco komplikovanější, jelikož věk pro odchod do starobního důchodu se odvíjí od počtu vychovaných dětí. Cílového věku 65 let by tedy mělo být dosaženo v průběhu let 2030 až 2043, což bude platit pro ženy narozené v letech 1965 až 1978.

Obr.4.2 Proces zvyšování důchodového věku

Zdroj: Nečas, Petr. Dva roky sociálních reforem 2008-2009 [online]. 2008, prosinec [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/5951/MPSV_2008.pdf

Prodloužení doby, potřebné pro získání nároku na starobní důchod až na 35 let pojištění včetně náhradních dob pojištění. Podle platné právní úpravy je nutné získat alespoň 25 roků pojištění, při kratší době, ne však nižší než 15 let, je důchodový věk 65 let. U nově přiznávaných důchodů tvoří v současnu průměrná doba pojištění cca 40 let.

Zrušení zápočtu doby studia po 18. roce věku do náhradní doby pojištění.

Umožnění *souběhu poloviny starobního důchodu s příjmem z výdělečné činnosti* a s tím spojenou možnost přepočtu tohoto důchodu. Toto opatření má umožnit flexibilnější odchod z trhu práce do důchodu. Do teď se mohl důchodce rozhodnout, jestli bude pobírat důchod a zároveň ukončí výdělečnou činnost, nebo být i nadále výdělečně činný bez pobírání důchodu a tím si i nadále zvyšovat procentní výměru starobního důchodu, případně za splnění podmínek být výdělečně činný a zároveň pobírat důchod.

Zavedení třístupňové invalidity. Invalidní důchody jsou nejvíce vzrůstající složkou důchodového systému, především tedy částečný invalidní důchod. Zavedení třístupňové invalidity by znamenalo zrušení současného dělení invalidity na invaliditu plnou a částečnou.

Vznikla by tedy pouze jedna invalidita dělená na tři stupně v závislosti na procentním poklesu pracovní schopnosti pojištěnce.

4.2.2. II. etapa důchodové reformy

Druhá etapa důchodové reformy spočívá ve vytvoření rezervního důchodového fondu. Prostřednictvím tohoto fondu má vzniknout spořicí pilíř. Fond by získal finanční prostředky prodejem části státního majetku a také z výnosů z dividend.

Pomocí změny v působení penzijních fondů by mělo dojít k oddělení majetku vkladatelů a majetku akcionářů fondu. Cílem je přejít na systém tzv. správcovských společností, které jsou bezpečné a transparentní. Všechny takové společnosti budou moci na trhu nabízet několik různých produktů. Systém správcovských společností by měl lidi motivovat k tomu, aby spořili delší dobu a přispívali vyšší částky a následně si své naspořené peníze nechávat vyplácet ve formě renty k důchodu než prostřednictvím jednorázového vyrovnání. Provedené změny by měly vyvolat vyšší aktivitu v sektoru penzijního připojištění.

Zkráceně lze tedy říci, že druhá etapa se zaměří na opatření ve veřejném základním důchodovém pojištění, kdy by mělo dojít k zavedení plateb státu za náhradní doby pojištění, vytvoření rezerv pro důchodovou reformu a také vytvoření „důchodového fondu“. V oblasti soukromých důchodů by mělo dojít k několika změnám:

- oddělení majetku akcionářů a klientů,
- možnost poskytovat různě zaměřené penzijní plány,
- motivování k vyšším příspěvkům,
- zvýšení účasti zaměstnavatelů na spoření svých zaměstnanců,
- zvýhodňování čerpání prostředků formou penzí před jednorázovým plněním.

4.2.3. III. etapa důchodové reformy

Třetí etapa reformy bude zaměřena na diverzifikaci zdrojů pro příjmy ve stáří, kdy budou mít pojištěnci částečnou možnost se vyvázat ze základního důchodového pojištění do soukromého systému. To znamená, že si budou moci vybrat, ze kterého systému bude financován jejich důchod, zda pouze ze základního důchodového pojištění nebo částečně ze spořicího pilíře důchodového systému a částečně ze základního důchodového pojištění.

4.3. Schválené změny důchodové reformy

Programové prohlášení vlády z roku 2007 obsahovalo také záměr provést důchodovou reformu ve třech etapách. I. etapa byla projednávána Politickou komisí pro důchodovou reformu, která byla ustavená v červenci 2007. Přípravenou dohodu nakonec nepodpořila KSČM a ČSSD. Nový zákon, jehož součástí jsou parametrické změny systému, nabude účinnosti 1. ledna 2010. Následující změny patří k nejvýznamnějším změnám a měly by pomoci finančně stabilizovat důchodový systém minimálně na 30 let.

Zvyšování důchodového věku

Novela zákona schválila další postupné zvyšování důchodového věku. Muži, bezdětné ženy a ženy s jedním dítětem narození po roce 1968 budou moci jít do důchodu v 65 letech. Ostatní ženy mají tento věk odstupňován podle počtu vychovaných dětí, tzn. že pokud žena vychovala alespoň 2 děti půjde do důchodu v 64 letech, pokud vychovala 3 děti tak v 63 letech a žena, která vychovala 4 děti půjde do důchodu již v 62 letech.

Prodlužování doby pojištění potřebné pro získání nároku na starobní důchod

V současné době stačí pro splnění podmínky pro nárok na starobní důchod získat alespoň 25 let doby pojištění včetně náhradních dob pojištění, případně kratší doba 15 let, kdy byl důchodový věk 65 let. Tento limit novela zvýšila na 35 let včetně náhradních dob pojištění. Novela je platná pro pojištěnce, kteří dosáhli důchodového věku po roce 2018. Kratší doba je i nadále zachována, ale došlo ke zvýšení z 15 na 20 let.

Doba studia jako náhradní doba pojištění

Po 31. prosince 2009 se doba studia nebude započítávat do náhradní doby pojištění pro nárok na starobní důchod. Avšak doba studia získaná před datem účinnosti navrhované změny bude i nadále spadat pod právní úpravu platnou před tímto datem, a tak se takováto doba studia bude i nadále započítávat jako náhradní doba pojištění.

Souběh výdělečné činnosti a poloviny starobního důchodu

Od 1. ledna 2010 bude moci pojištěnec, kterému již vznikl nárok na starobní důchod, ale i přesto je nadále výdělečně činný, požádat o vyplácení poloviny starobního důchodu. Pojištěnec už také nemusí plnit podmínku, že sjednaný pracovněprávní vztah může trvat nejdéle jeden rok.

Třístupňová invalidita

Dnes zákon definuje plnou a částečnou invaliditu. Invalidita se hodnotí podle dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu, který zapříčinil pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti. U plného invalidního důchodu to činí pokles nejméně o 66 % a u částečného invalidního důchodu to je o 33 %. Za každý celý rok pojištění činí výše procentní výměry plného invalidního důchodu 1,5 % výpočtového základu, u částečného invalidního důchodu pak 0,75 % výpočtového základu.

Od 1. ledna 2010 dojde ke zrušení částečného a plného invalidního důchodu. Vznikne jediná invalidita, která se bude dělit na tři stupně podle závislosti na procentním poklesu pracovní schopnosti pojištěnce.

Tab.4.1 Výměra invalidního důchodu v závislosti na poklesu pracovní schopnosti

Stupeň invalidity	Pokles pracovní schopnosti (§ 39 odst. 2)	Procentní výměra invalidního důchodu za každý celý rok (§ 41 odst. 2)
1. stupeň	35 % - 49 %	0,5 % výpočtového základu
2. stupeň	50 % - 69 %	0,75 % výpočtového základu
3. stupeň	70 % ->	1,5 % výpočtového základu

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat Zákon č. 155/ 1995 Sb., o důchodovém pojištění (dle novely zákona platné od k 1. ledna 2010)

Zvyšování procentní výměry starobního důchodu

Toto zvyšování se týká doby, po kterou byla osoba výdělečně činná i po vzniku nároku na starobní důchod, a tedy při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši. Celkové zvýšení je o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů, nebo při pobírání pouhé poloviny starobního důchodu a to o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů.

Zavedení zvláštního výpočtu důchodu

Zvláštní výpočet se týká osob, které alespoň 15 let pečovaly o bezmocnou nebo závislou osobu. Tato péče bude při výpočtu důchodu pečující osoby zohledněna.

Předčasný odchod do důchodu

Zákon stanovuje i postupné prodlužování období pro předčasný odchod do důchodu ze 3 na 5 let.

Vytvoření zvláštního účtu rezerv

V rámci II. etapy důchodové reformy, která by měla být řešením pro financování základního důchodového pojištění a soukromých důchodů, byl již učiněn první krok a to schválení zvláštního účtu rezerv pro důchodovou reformu. Příjmy účtu tvoří výnosy z dividend a prostředky získané prodejem státního majetku. Dále je umožněno, aby byly naspořené peněžní prostředky investovány do bezpečných dluhopisů. Dle odhadů by v roce 2010 měly prostředky na účtu dosáhnout až 40 mld. Kč.

4.4.Důchodové systémy Evropské unii

Demografický vývoj v zemích EU

Podobně jako Česká republika se i země Evropské unie potýkají s klesající porodností a se zvyšujícím se průměrným věkem obyvatel. Úhrnná plodnost v zemích EU se v roce 2006 pohybovala v rozmezí 1,2 – 2,0 dětí na jednu ženu, přičemž k hranici 2,1, která se považuje za ideální úroveň plodnosti, zajišťující prostou reprodukci populace se blíží pouze Francie (2,0), Irsko (1,9) a Norsko (1,9). V příloze č. 4, lze sledovat postupné snižování těchto hodnot.

Opakem klesající porodnosti je trend stárnutí obyvatel. Z přílohy č. 5 je patrné, že všechny země EU se potýkají s rostoucím počtem osob starších 65 let, čili osob v důchodovém věku. V roce 2007 byl podíl osob ve věku nad 65 let 16,9 % z celkové populace Evropské unie (27 zemí). Mezi země s nejmenším podílem osob starších 65 let patří např. Irsko (10,9 %) naopak nejvyšší podíl vykazuje Německo (20,1 %). Neustále se zvyšující počet starších lidí lze sledovat i na vývoji míry závislosti seniorů na ekonomicky aktivních osobách. Tato míra dosahuje v zemích EU v průměru již jedné třetiny, což lze sledovat příloze č. 6, která vyjadřuje poměr mezi celkovým počtem seniorů (65 let a více) a počtem ekonomicky aktivních obyvatel (15 – 64 let).

Stejně jako Česká republika má v oblasti důchodového systému problémy i celá EU. Hlavním důvodem je stárnutí obyvatelstva a prodlužování délky života, proto se většina zemí uchyluje k prodlužování věkové hranice pro odchod do důchodu. Prozatím je průměrný důchodový věk v EU cca 65 let jak pro muže tak pro ženy. Přesto je téměř každý šestý Evropan starší 65 let a pobírá tedy penzi. Členské země EU na penzi vydávají v průměru celých 14 % HDP.

Tab.4.2 Důchodový věk v Evropě

Země	Důchodový věk	
	pro muže	pro ženy
Belgie	65	63
Bulharsko	64	59
Česká republika	63	63
Dánsko	67	67
Estonsko	63	59,5
Finsko	65	65
Francie	60	60
Irsko	66	66
Island	67	67
Itálie	65	60
Kypr	65	65
Lichtenštejnsko	64	64
Litva	62.5	60
Lotyšsko	62	62
Lucembursko	65	65
Maďarsko	62	62

Země	Důchodový věk	
	pro muže	pro ženy
Malta	61	60
Německo	67	67
Nizozemí	65	65
Norsko	67	67
Polsko	65	60
Portugalsko	65	65
Rakousko	65	60
Rumunsko	65	60
Řecko	65	60
Slovensko	62	62
Slovinsko	63	61
Španělsko	65	65
Švédsko	65	65
Švýcarsko	65	64
Velká Británie	65	65

Zdroj: Vlastní zpracování, zdroj dat: Gola, Petr. Důchodový věk v Evropě se neustále zvyšuje [online]. 2008, [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <http://www.finexpert.cz/default.aspx?section=17&server=1&article=21269>

Jako modelové země EU byly pro účel této bakalářské práce vybrány země Slovensko a Švédsko.

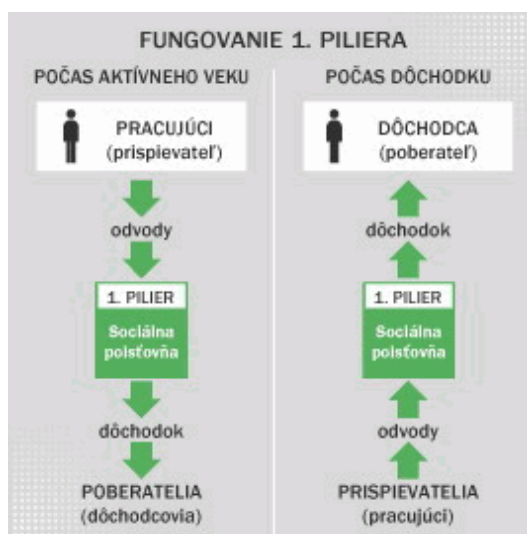
Slovenská republika byla vybrána hlavně z důvodu blízkosti České republiky a to nejen polohou, ale i tím, že do roku 1993 byla Česká republika a Slovensko jeden stát. Díky tomu lze říci, že důchodový systém byl před slovenskou důchodovou reformou v obou zemích podobný a je možno tedy tyto dva systémy snadno porovnat.

Lze říci, že pro českou reformu penzijního systému našli čeští politikové inspiraci právě v penzijní reformě, která v roce 1999 proběhla ve Švédsku. Reforma v České republice by měla být založena na podobných základech, na jakých byla postavena reforma penzijního systému ve Švédsku, ale s tím rozdílem, že podmínky zavedení byly upraveny na české ekonomické podmínky.

Důchodový systém na Slovensku

Před důchodovou reformou, která proběhla v roce 2005, fungoval na Slovensku obdobný systém jako dnes v České republice. Byl zde zaveden 1. pilíř tzv. průběžný důchodový systém, který reprezentovala Sociálna poisťovňa. Šlo o povinný systém, do kterého musely všechny pracující osoby i zaměstnavatelé platit odvody. Sociálna poisťovňa takto vybrané peněžní prostředky přerozdělila a použila na výplatu starobních, pozůstalostních i invalidních důchodů.

Obr.4.3 Podstata fungování 1. pilíře na Slovensku před důchodovou reformou

Zdroj: Ako funguje 1. pilier [online]. [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW: http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/ds/1_pilier.asp

K reformě se na Slovensku uchýlili hned z několika důvodů. Důchodový systém, který zde do té doby fungoval byl nespravedlivý a z dlouhodobého hlediska i pro stát neudržitelný hlavně z důvodu nepříznivého demografického vývoje. Výše vyplácených dávek byla pro všechny občany stejná, a to bez ohledu na výši jejich příjmů v produktivním věku nebo kolik

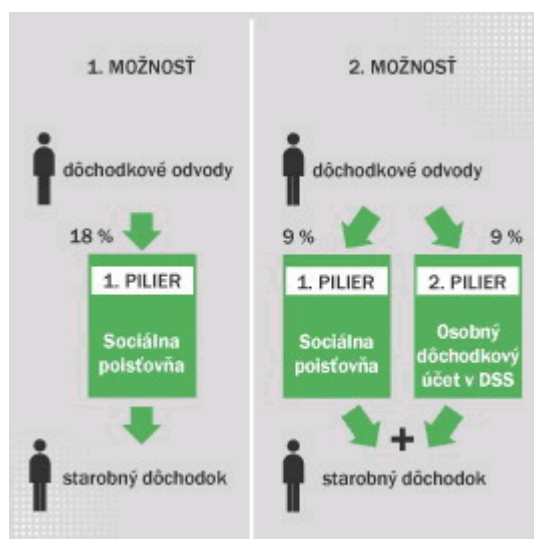
zaplatili na odvodech. Pokud by se neuchýlili k reformě stávajícího systému musel by stát snížit stávající výši vyplácených důchodů nebo zvýšit pracujícím občanům odvody.

Podstata reformy spočívala v zavedení povinného 2. pilíře, který do té doby neexistoval. Většina občanů v aktivním věku se ale mohla rozhodnout, zda se chce zapojit do 2. pilíře a tím mít možnost v budoucnu dostávat starobní důchod ze dvou zdrojů.

Pokud se občan rozhodl i nadále zůstat pouze v 1. pilíři, bude společně se zaměstnavatelem platit odvody do Sociální poistovny. Tedy pouze do 1. pilíře. Po odchodu do důchodu bude občanovi vyplácen důchod pouze ze Sociální poistovny. Výše vypláceného důchodu, bude ale ovlivňovat počet odpracovaných roků a příjem získaný během produktivního věku.

V případě, kdy se občan rozhodl zapojit se do 2. pilíře, bude i nadále platit své odvody do Sociální poistovny. Změna nastane až u odvodů, které platí zaměstnavatel za zaměstnance, kdy určitá část těchto odvodů poputuje na osobní účet zaměstnance. Osobní účty mají na starost vybrané důchodové správcovské společnosti. Peníze z osobních účtů budou prostřednictvím důchodových fondů investovány a zhodnocovány. Starobní důchod, který bude občanovi vyplácen po odchodu do důchodu, se bude skládat ze dvou částí. První část tvoří peníze ze Sociální poistovny (1. pilíř) a druhá část peněz je tvořena z prostředků zhodnocených na osobním důchodovém účtu (2. pilíř), přičemž za období, kdy byl občan zapojen do obou pilířů, bude důchod z prvního pilíře snížen o polovinu, kterou nahradí důchod vyplácený z druhého pilíře. I přes toto zkrácení by měla být konečná výše vypláceného důchodu vyšší než důchod vyplácený pouze z 1. pilíře a to o zhodnocení, které poskytuje osobní účet.

Obr.4.4 Podstata fungování důchodového systému po reformě

Zdroj: Důchodková reforma za 3 minuty [online]. [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW: <http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/ds/3minuty.asp>

Po zavedení nového systému byl však vstup do 2. pilíře omezen. Mohlo se zde vstoupit pouze v termínu do 1. ledna 2005 do 30. června 2006. Výjimku tvořili pouze studenti a nezaměstnaní, kteří byli během tohoto období nepřetržitě studenty nebo nezaměstnanými, ti mohou do 2. pilíře vstoupit i po uplynutí lhůty. Dále také studenti, kteří právě studovali 1. nebo 2. ročník středních škol, ti totiž musí do 2. pilíře vstoupit povinně a zaměstnanci silových resortů, kteří se do 2. pilíře zapojit nesmějí. Navíc občané, kterým zbývá pouze 10 a méně let do odchodu do důchodu, by si měli uvědomit, že nemají nárok na výplatu důchodu z 2. pilíře. Hlavním důvodem pro toto omezení je, že krátkodobé investování nepřináší požadovaný výnos. Z toho vyplývá, že čím déle bude občan zapojen v 2. pilíři, tím mu roste pravděpodobnost na vyšší důchod, než by mu byl vyplácen pouze z 1. pilíře.

Jediná nevýhoda, kterou 2. pilíř přináší, jsou poplatky, které bude muset občan za vedení osobního účtu u správcovské společnosti platit. Maximální výše poplatků je ohraničená zákonem.

I přes zavedení povinného 1. a 2. pilíře důchodového systému si mohou občané nadále zakládat doplňkové pojištění, které nabízejí komerční pojišťovny, neboli i nadále mohou využívat dobrovolný 3. pilíř důchodového systému.

Důchodová reforma ve Švédsku

Ve Švédsku proběhla reforma v roce 1999. Reformě předcházely dlouholeté odborné diskuze, které trvaly 20 let. K reformě přistoupili kvůli nepříznivému demografickému vývoji a hrozbě zvyšující se příspěvkové sazby.

Současný důchodový systém je tvořen třemi pilíři, základem však i nadále zůstalo průběžné financování důchodového systému.

Starobní důchod tvoří důchod z I. pilíře (průběžně financovaný systém), který lze rozdělit na 3 části. První část tvoří garantovaná penze, druhou částí je příspěvkově definovaná penze financovaná z hrubých mezd a třetí část představují virtuální účty.

Aktiva jsou na individuálních účtech přizpůsobována vývoji průměrných příjmů. Na rozdíl od České republiky není I. pilíř založen mezigenerační solidaritě. Redistribuci v systému zajišťuje pouze garantovaná penze, která je hrazena ze státního rozpočtu a zápočtem některých nepříspěvkových dob, které jsou také kryty ze státního rozpočtu. Zaručený důchod má garantovat určitý standard důchodcům, je však vyplácen jen těm, co měli ve Švédsku alespoň 40 let trvalý pobyt a pokud již dosáhli důchodového věku (65 let). Pokud je trvalý pobyt osoby kratší než 40 let je zaručený důchod za každý chybějící rok krácen. Snižuje se také i pro osoby, které žijí v manželství (cca o 11 %).

Z hrubých mezd se celkem odvádí 18,5 %, kdy zaměstnavatel i zaměstnanec odvádí 9,25 %. Fondy II. pilíře jsou jak soukromé tak i státní a je do nich zapojeno asi 90 % zaměstnanců. Důležitou roli zde hraje i III. pilíř, do kterého lze vedle individuálního připojištění zařadit i zaměstnanecké penzijní připojištění.

V původním systému tvořil důchod, včetně důchodů ze zaměstnaneckých schémat cca 65 až 75 % předdůchodových příjmů. Nový systém předpokládá dosažení až 70 % v 65 letech.

4.5.Důchodové systémy ve světě

Problémy v oblasti důchodů se netýkají pouze států Evropské unie, ale jde o celosvětový problém. Obdobně jako v České republice se všude na světě potýkají s nepříznivým demografickým vývojem. Jako příklad jsou zde uvedeny 2 země, které již důchodovou reformou prošly. První zemí je Austrálie, kde je hlavním rysem důchodového systému neexistence státem provozovaného povinného penzijního schématu. Na základní starobní důchod tzv. flat-rate penzi mají nárok jen ti, co dostatečně nenaspořili peněžní

prostředky během svého produktivního věku do soukromého fondového systému. Druhou zemí je Chile. Důchodová reforma zde proběhla před více než 25 lety. V Chile byl úplně zrušen průběžný I. pilíř důchodového systému. Došlo tedy k nucenému přechodu k individuálnímu spoření u penzijních fondů.

Důchodový systém v Austrálii

Povinný penzijní systém se skládá ze základních komponentů z tzv. flat-rate penze a z povinných zaměstnavatelských schémat. Flat-rate penze je financována přímo z všeobecných daní. Tato penze podléhá testu potřeby = je určena pouze pro jedince s příjmy pod určitou hranicí, a také testu rezidentury = zkoumá minimální počet let pobytu v zemi.

Austrálie je jedna z mála zemí, kde neexistuje žádné státem provozované povinné penzijní schéma, kde by byla výše penze spojena s výší výdělků jedinců. Je zde však zřízen povinný soukromý fondový systém zvedený v roce 1992. Poslední část systému tvoří individuální i zaměstnavatelská dobrovolná schémata spoření na stáří.

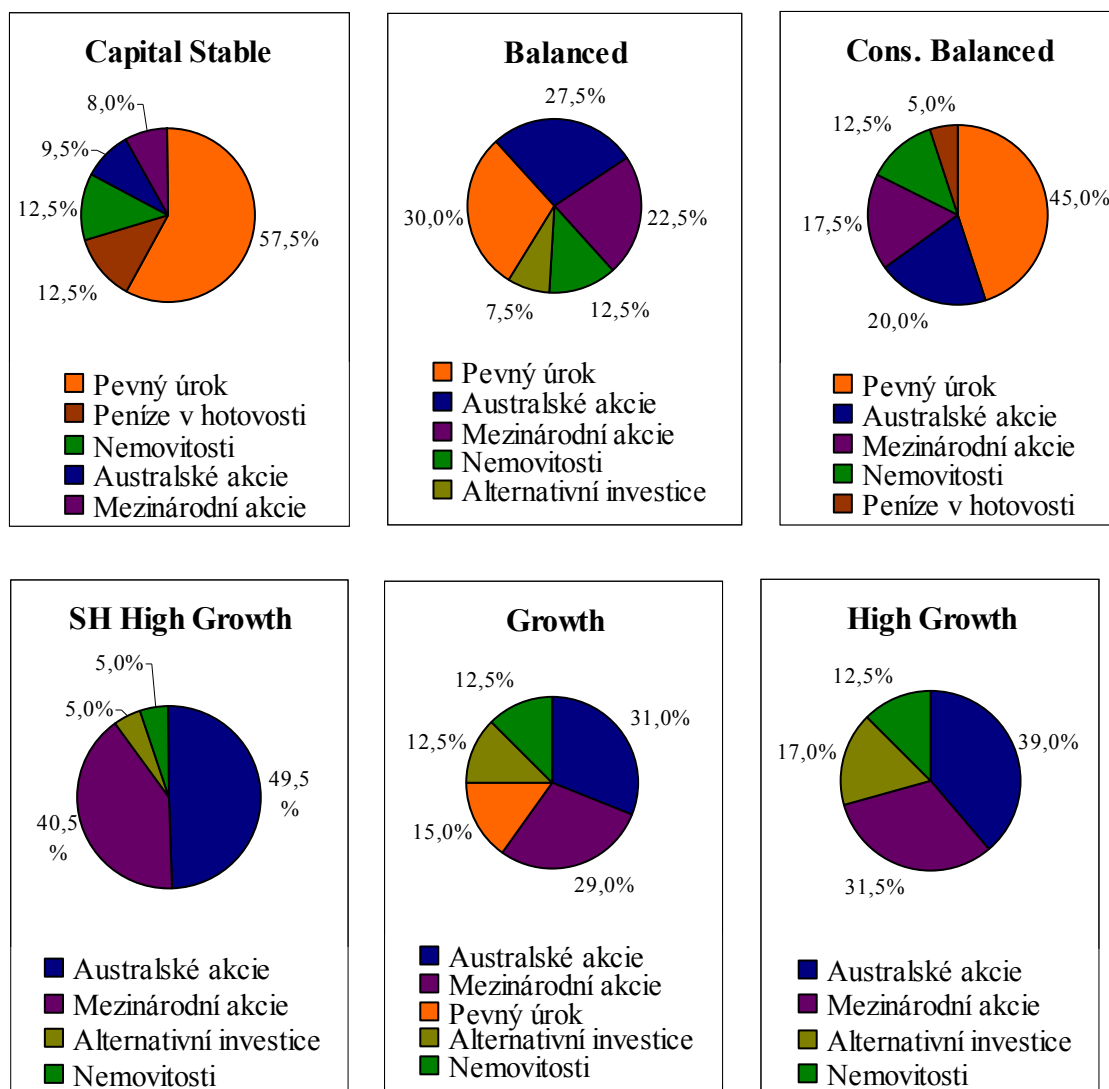
Zvláštní druh soukromého fondového systému penzijního připojištění tvoří tzv. superannuation. Je to jedna z možností, jak efektivně uspořít peníze během pobytu v Austrálii. Tento druh penzijního připojištění se zakládá na pravidelných příspěvcích v závislosti na platu pracujícího a na příspěvcích jeho zaměstnavatele.

Zaměstnavatel je povinen přispívat minimálně 9 % ze standardních hodinových příjmů zaměstnance na jeho účet penzijního připojištění, pokud je jeho měsíční plat alespoň 450 AUD. Důležité je, aby u svého účtu měl každý uvedeno své daňové číslo. Pokud toto číslo u účtu není uvedeno jsou naspořené prostředky zdaněny sazbou 46,5 %. V opačném případě, kdy je daňové číslo uvedeno, jsou prostředky zdaněny sazbou ve výši pouze 15 %. V případě, že je spoření ukončeno dříve než v 60 letech jsou naspořené peníze dodaněny sazbou 30 %.

Naspořené prostředky jsou k dispozici po definitivním opuštění Austrálie, při vypršení platnosti nebo zrušení víza. Prostředky jsou vyplaceny prostřednictvím šeku.

Účastníci penzijního připojištění mají možnost si vybrat mezi několika možnými strategiemi investování. Mohou si vybrat mezi nabízenými produkty, nebo si rozložení svých investic vytvořit podle vlastních přání.

Obr.4.5 Vybrané strategie investování do penzijních fondů v Austrálii

Zdroj: Vlastní zpracování + www.unisuper.com.au

Důchodový systém v Chile

Chile je jednou ze zemí, kde již proběhla důchodová reforma. Jelikož tato reforma proběhla již v letech 1980 – 1981, lze již vynášet závěry, jak byly provedené reformní kroky úspěšné.

Autorem radikální reformy penzijního systému v Chile je José Piñera. Penzijní systém v Chile, obdobně jako ve většině států, trpěl nepříznivým demografickým vývojem a zvyšující dobou dožití. Před provedením reformy odvádělo, podle José Piñery asi 80 % obyvatel do penzijního systému cca 20 % ze své mzdy, ale i přesto žili důchodci v bídě.

Hlavním krokem reformy bylo zrušení průběžného pilíře (PAYG) a přesunutí veškerého spoření na individuální účty u penzijních fondů. Jako hlavní důvody pro zrušení průběžného pilíře udával autor reformy skutečnost, že systém vede ke korupci politiky a navíc zde neexistuje přímý vztah mezi tím, co pracující do systému odvede a tím co mu je následně v důchodu vyplaceno.

Chilská reforma penzijního systému byla schválena 4. 11. 1980, kdy se také stala součástí radikálních tržních reforem. Podstatou reformy byla privatizace chilského penzijního systému. Občané museli začít povinně odvádět minimálně desetinu své mzdy na individuální účty, vedené penzijními fondy. Z pracujících občanů se tedy stali vlastníci kapitálu. Každý občan vlastní spořicí knížku, kde může sledovat, kolik peněz již na účtu má.

Změny, které proběhly v rámci tržních reforem dopomohly k tomu, že Chile je dnes jednou s nejstabilnějšími zeměmi v Latinské Americe. Vypovídá o tom i rostoucí HDP, které již mezi roky 1980 a 1990 vzrostlo v průměru o 7 %. Míra chudoby se v zemi snížila ze 45 % v roce 1987 na 18,8 % v roce 2003. V 90. letech minulého století bylo Chile dokonce 4. zemí s nejrychleji rostoucí ekonomikou světa. Pozitivní vývoj prodělala i inflace, která byla v roce 1990 na úrovni 27 % a v roce 2005 již byla pouze 3,7 %. Navíc došlo k rozhýbání kapitálových trhů a to díky systému založenému na soukromém spoření.

I přes úspěchy viditelné na ekonomických ukazatelích nelze reformu v Chile považovat za ideální. Podle tzv. Gini indexu, který udává míru nerovnosti mezi výší příjmů občanů v zemi, na tom není Chile příliš dobře. Index by se měl rovnat nule, čím je ale vyšší tím jsou i větší rozdíly mezi příjmy občanů. V roce 2005 dosáhl chilský Gini index úrovně 57,1. Pro srovnání ve stejném období byl tento index pro Českou republiku na úrovni 25,4. Rozdíl mezi nejbohatšími a nejchudšími lidmi v Chile připouští i José Piñera, nevidí v tom však výrazný problém, protože podle něj jdou díky zavedenému systému nahoru všichni.

4.6. Srovnání důchodových systémů

V mnoha zemích již reforma penzijního systému proběhla a díky tomu mohla vláda České republiky čerpat spoustu inspirace pro reformu českého penzijního systému. Nelze však jasně určit, které reformní kroky jsou nejlepší, protože každá země má jinou socioekonomickou situaci a musí ji přizpůsobit i změny v penzijním systému.

Podobně jako slovenská penzijní reforma počítá i ta česká se zavedením 2. pilíře, který dosud neexistoval. Tedy možnost se částečně vyvázat z povinného průběžného penzijního

systému (1. pilíř). Tento krok však v České republice nevede k zavedení povinnosti odvádět část příjmů do tohoto pilíře. Všichni pracující občané, by se měli pro tento krok rozhodnout dobrovolně.

Pokud by se měl porovnat důchodový systém Švédska a České republiky, mezi hlavní rozdíly by určitě patřilo fungování 1. pilíře, který ve Švédsku není založen na mezigenerační solidaritě, je tedy kryt pouze ze státního rozpočtu. Ze státního rozpočtu je však placena pouze garantovaná penze. Obdobně jako na Slovensku je zde zaveden povinný 2. pilíř, do kterého je povinen odvádět určité procento hrubé mzdy zaměstnanec jak zaměstnanec tak i zaměstnavatel. Ve Švédsku je samozřejmě zaveden i individuální 3. pilíř.

Ani v Austrálii neexistuje povinné, státem provozované penzijní schéma. Místo toho je zde zřízen povinný soukromý fondový systém. Stát vyplácí pouze tzv. flat-rate penzi, která je však určena pouze pro jedince, jejichž příjmy nepřesáhly danou hranici. Součástí 3. pilíře je zvláštní druh připojištění tzv. superannuation. Na rozdíl od českého penzijního připojištění se státním příspěvkem není superannuation příliš regulován zákonem. Účastníci tohoto připojištění mají možnost si vybrat z několika možných investičních strategií podle vlastního uvážení a tím tedy ovlivnit i výši zhodnocení svých peněz. Tento systém by měl být v České republice součástí plánované II. etapy penzijní reformy.

Na rozdíl od většiny, a tedy i české reformy penzijního systému byla reforma v Chile postavena na razantních změnách, kdy došlo k úplnému zrušení průběžného pilíře. Tento pilíř byl nahrazen individuálními účty u penzijních fondů. Tím byli všichni pracující donuceni si začít spořit na vlastní penzi.

Není možné vybrat nejlepší reformu, už kvůli rozdílným ekonomickým podmínkám daných zemí. Z popsanych zemí, které již mají reformu penzijního systému zavedenou, lze vybrat např. Austrálii. Každý si zde musí na penzi spořit sám ze své mzdy. Je však postaráno i o ty, jejichž příjmy nedosahují určité hranice. Penze každého občana se tedy odvíjí hlavně od výše jím uložených peněz za dobu ekonomické aktivity. V rámci individuálního spoření je navíc každému umožněno naspořit si další peníze.

5. Závěr

Zabezpečení osob ve stáří, v případě invalidity a při smrti živitele představuje v České republice i systém sociálního důchodového pojištění. V dnešní době představují výdaje na důchodové pojištění již téměř třetinu výdajů státního rozpočtu a stále se zvyšují.

Je patrné, že český důchodový systém nutně potřebuje reformu. Jak uvádějí všechny zdroje, je hlavní příčinou zhoršujícího se stavu povinného důchodového systému současná demografická situace. Nepříznivý demografický vývoj se týká především klesající porodnosti a zvyšujícího se počtu osob v důchodovém věku. Spojení těchto dvou jevů způsobuje celkové stárnutí obyvatelstva, kdy dochází k rostoucímu počtu obyvatel pobírajících důchod a naopak k poklesu počtu osob, které ze svých mezd na vyplacení důchodů přispívají. Důležitým problémem jsou i zvyšující se mandatorní výdaje.

V roce 2005 byly ukončeny práce výkonného týmu – tzv. Bezděkovy komise. Na základě podkladů a výpočtů Výkonného týmu byl v roce 2006 předložen Ministerstvem práce a sociálních věcí návrh důchodové reformy, která by se měla skládat ze tří etap. Každá etapa má upravit určitou oblast penzijního systému.

V roce 2008, tedy až po třech letech od předložení návrhu týmem expertů, byly novelou rozpočtových pravidel schváleny první kroky penzijní reformy. Změny schválené v rámci první etapy mění princip základního důchodového pojištění, které mají zajistit finanční stabilitu důchodového systému. Mezi hlavní změny patří zvýšení věkové hranice pro odchod do důchodu, prodloužení doby pojištění pro nárok na starobní důchod, zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění a zavedení třístupňové invalidity. Změny začnou platit od 1. ledna roku 2010. Společně se změnami první etapy důchodové reformy byla schválena i část etapy druhé. Vláda schválila vznik zvláštního účtu, který má fungovat jako zdroj krytí důchodové reformy.

Druhá polovina druhé etapy a celá třetí etapa důchodové reformy je prozatím projednávána ve vládě. Na schválení čekají změny týkající se fungování penzijního připojištění a umožnění volby pojištěnců se částečně vyvázat ze základního důchodového systému do soukromého systému.

Pokud by si měla Česká republika vzít inspiraci pro fungování penzijního systému, mohla by použít např. systém, který funguje v Austrálii. Zde je důchodový systém založen na povinných příspěvcích do soukromých fondů tzv. superannuation funds . Na státem

vyplácenou dávku tzv. flat-rate penzi mají nárok pouze ti, jejichž příjmy nepřesahují danou hranici. Flat-rate penzi nefinancují obyvatelé Austrálie ze svých mezd, ale je přímo financována z všeobecných daní. Tento zavedený systém zvýhodňuje pracující občany, ale zároveň se stará i o ty, co případně neměli možnost si na starobní důchod naspořit sami.

Seznam použité literatury

Knihy

1. BÖHM, A. Ekonomika a řízení pojišťoven. Praha: Aspi Publishing, 2004. 260 s. ISBN 80-7357-020-3
2. CIPRA, T. Penzijní pojištění a jeho výpočetní aspekty. 1. vydání. HZ Praha, s.r.o., 1996. 234 s. ISBN 80-86009-04-1
3. DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 1. vydání. Praha: Ekopress, 2003. 178 s. ISBN 80-86119-67-X
4. ILLETŠKO, P., ŠULC, J. Penzijní připojištění. 1. vydání. Praha: GRADA, 2000. 163 s. ISBN 80-7169-979-9
5. ŠULC, J. Penzijní připojištění. 2. vydání. Praha: GRADA, 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1

Zákony

6. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění v platném znění
7. Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví v platném znění
8. Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem v platném znění
9. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění
10. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v platném znění

Internetové zdroje

11. Ako funguje 1. pilier [online]. [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW: http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/ds/1_pilier.asp
12. Dôchodková reforma za 3 minúty [online]. [cit. 2009-03-30]. Dostupný z WWW: <http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/ds/3minuty.aspwww.apfcr.cz>

13. Ing. Zahradník, Pavel. Příspěvky zaměstnavatele na penzijní připojištění zaměstnanců od roku 2008 [online]. 2009, [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <http://www.dane-zahradnik.cz/poradna/odpoved.php?otazka=127&od=1>
14. Míra závislosti populace seniorů [online]. 2009, [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <http://dw.czso.cz/ode/tab/tsdde510.htm>
15. Pergole, Filip. Do důchodu později a s menší penzí? [online], 2005 [cit. 2009-04-25]. Dostupný z WWW: [http://ekonom.ihned.cz/?p=400000_d&article\[sms_pay\]=true&article\[id\]=15773390](http://ekonom.ihned.cz/?p=400000_d&article[sms_pay]=true&article[id]=15773390)
16. Podíl populace ve věku 65 a více let (% z celkové populace) [online]. 2009, [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <http://dw.czso.cz/ode/tab/tps00028.htm>
17. Stav veřejných financí – struktura výdajů [online]. 2007, [cit. 2009-04-30]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.ods.cz/graf.php?ID=4970>
18. Úhrnná plodnost [online]. 2009, [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <http://dw.czso.cz/ode/tab/tps00015.htm>
19. www.cnb.cz
20. www.czso.cz
21. www.finance.cz
22. www.finexpert.cz
23. www.mesec.cz
24. www.mpsv.cz
25. www.penize.cz
26. www.unisuper.com.au

Seznam zkratek a symbolů

AUD	Australská měna – australský dolar
ČNB	Česká národní banka – centrální banka České republiky
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DB	Dávkově definovaný penzijní systém
DC	Příspěvkově definovaný penzijní systém
EU	Evropská unie
FDC	Fondový příspěvkově definovaný systém
FF	Fondové financování
HDP	Hrubý domácí produkt
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NDC	Pomyslný individuální účet
ODS	Občanská demokratická strana
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PAYG	Průběžné financování
PF	Penzijní fond
US-DEU	Unie svobody – demokratická unie

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Šenově dne 7. května 2009

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
Okrajová 957, 739 34 ŠENOV

Přílohy

Příloha č. 1: Diagram vývoje penzijních fondů.

Příloha č. 2: Vybraná ekonomická data za 4. čtvrtletí 2008 – APF ČR.

Příloha č. 3: Stromy života

Příloha č. 4: Podíl populace ve věku 65 a více let

Příloha č. 5: Míra závislosti populace seniorů

Příloha č. 6: Úhrnná plodnost evropských zemí